

ספר

פעולת צדיק

לחיים

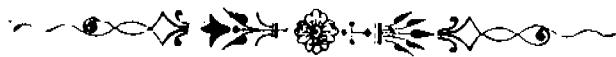
זה ספר תולדות הרב הגה"ג הצדיק המפורסם
קדוש עליון, נר ישראל והדרו וכו' וכו' בקש"ת

מרן חיים אריה ליב זצלה"ה

אב"ד דק"ק סטאוויסק יצ"ו

אשר היה למופת בישראל בהליכות דרכיו בקדושה
ובמסירת נפשו על התורה ועל העבודה, וזהירות דקדוקיהן
ולחצמיד משפטי הדת על תלה על הדיון ועל האמת ועל
השלום. בדבריו והסברת פניו ובמדת האמת.

ועל ידו נתקדש ש"ש בישראל ובעמים

שנת דורש טוב לעמו לפ"ק

פעה"ק ירושלים תובב"א

Rabbi J. Malzan

אדרעם להשיג ס' זה

Jerusalem Palästine

דברים אחדים

מאת הרב הג' מ' חיי"א מישקאווסקי הי"ו

בנו של מרן הגה"צ מסטאוויסק זצ"ל

אמנם יסר יסרני ד'. ובעודני באבי בימי ילדותי לוקה מעל ראשי גזר הקודש ועטרת ישורן אאמו"ר רב האי גאון וצדיק יסוד עולם וצוק"ל. ומעט מזעיר אשר זכיתי לשמשו ולהתחמם מאור הבהיר שהאירה הארץ מכבודו. אכן גם מהרשמים שנקלטו במוחי בימי ילדותי מעוצם תקפו קדושתו וחסידותו דרכו והנהגתו בקודש. שה' נורא על כל סביביו עד כי מדי אזכרה מרתע כל גופי. הי' מספיק חומר להעריך ספר גדול וחשוב לספר לדור צדיק מה פעל. ואם עוד נוסיף לזה את המון השמועות הנאמנות שקלטה אזני במשך העת, מאת מקורביו מאלה אשר זכו לשמשו ולראות מעשה רב כי רב הוא, ומאת גדולי דורנו אשר ידעו להעריך עוצם גדלו ורב חילו בתורה ועבודת ד' בקדושה וטהרה. ומסירת נפשו להעמיד הדת על תלה. ולהרבנות כבוד שמים. [וגם בהיותי זה עכשיו ברוסיא וזכיתי לקבל פני ראשי גדולי דורנו ומאורי גלותנו הי"ו נוכחתי עד כמה כולם יעריצוהו לקדוש ד' מכובד] בכל זה הי' סיפוק לתת לפני יראי ד' דרך ד' מסלה העולם בית א-ל. אשר ראשה מגיע השמימה, אכן כנראה אינני זכאי כ"כ לגלגל על ידי זכות גדול כזה. וברם זכור לטוב הרב הג' "אוצר בלום דעת תורה ויראה טהורה אשר זכה לזכות את הרבים מהור"ר יצחק מאלצאן הי"ו אשר בקונטרסו "פעולת צדיק" עלה בידו לתאר קצת מדמות דיוקנו. ואפס קצחו מהנהגתו בקודש. ובהוציאו זאת כהיום לאור גם בחוברת מיוחדת מסרתי לו לספח העתק א' ממכתביו השמורים אצלי, והי' זה לאות גם על רוחב דעתו הבהירה והגדולה אשר למרות אשר המכתב נערך לפני ארבעים שנה בערך בעת אשר עוד לא הי' מצוי עולים ושבים מאה"ק בכ"ז בתבונתו הרבה מרחוק חדר להכיר המצב שהי' אז פעה"ק ת"ו ולשפוט מישרים כחכם עדיף מנביא גם למצא הדרך הנכונה, זכותו הגדול יעמוד לי להיות שבתו בית ד' ולא תמוש התורה מפי זרעי.

חזקי' יוסף י' מישקאווסקי באאמו"ר הגה"צ מוה"ר ר' חיים ארי' ליב. וצוק"ל.

פתח דבר

א"ה נדרשתי לאשר שאלוני אנשים יראי ה' להוציא לאור ס' הזה כי הוא תועלת נפלא למישרים אורחותם ומפלסים מעגלותיהם ע"פ התורה, וביחוד ליושבי על מדון אשר יש גם מצעירי הרבנים הבקיאים היטב בה' דיינים אבן בכ"זי ככד עליהם להגשימם בהיים ולהוציא ההנהגה התורנית לפועל בעולם המעשה ועתה יראו כי יש ויש גם בעולם המעשה. ובכלל יהי' הס' הזה למשמרת לאות לדור אחרון כי יראו ויוכחו כי לא ע"י ותרנות האדם בהנהגותיו לעשות כרצון איש ואיש יצליח בדרכיו, גם לא ע"י ההתדמות במלבושים וכיו"ב ימצא חן (כמאה"כ מה תמיכי דרכך לבקש אהבה וגו' ירמ' ב'), גם לא ע"י ההתערבות בדברים בטלים (ומה גם במקום שיש נדנוד הניפה) אך האמת לפני' יכרעו כל ברך, ואם יש שעשו כן לפי דעתם ולא הועילו הוא מאשר לא שמו מעצור לרוח רגשותיהם. לפלס דבריהם לומר באופן הגשמי, ע"כ גם השומעים הפנו להם עורף גם בדבר שהי' ראוי להשמע מאשר לא הי' דבריהם בדרך תוכחה הראויה המביאה לידי אהבה ושלום רק בדרך קנטור ומריבה. (שמעתי ממנו ז"ל בילדותי שהמליץ מאה"כ (משלי ו') נוקשת באמרי פיך גלכדת באמרי פיך, כי "באמרי הראשון הב' רפה בלי דגש, ובאמרי" השני הב' בדגש, והמליץ דקאי על ענין תוכחה יש שנוקשת כי אמרת התוכחה מעט רפה מהראוי שיכנסו ללב ויש שגלכדת כי אמרת בחוזק יותר מדאי, ובכ"ז הי' גוהר בעצמו) או שהיו נאה דורשים לא נאה מקיימים [כמ"ש במדרש קה"ר פ"ט על וחכמת חססכן בזויה וכי חכמתו של ר"ע שהי' מסכן בזויה היתה אלא מהו מסכן מי שהוא בזוי בדבריו כגון זקן שהוא יושב ודורש לא תכיר פנים והוא מכיר לא תלוח ברחבי' והוא מלוח בו'. עי' פני הארץ החי דרוש ג' מ"ש בזה] או שהי' מקום לחושדם כי יש להם פניה עצמית בדבריהם אמנם האיש הרם הזה זצ"ל אשר נקה מכל אלה וגם צמצם מושבו בעיר קטנה מדאגה בדבר אולי במק"א לא יהיו דבריו נשמעים כ"כ. ע"כ בכל דרכיו עשה והצליח כי שפת אמת תבון לעד:

כבוד

מכתבו הנחמד ונעים הגיעני במועדו לנכון. לגידל
 מרדותי—כי פה לא יעשה דבר קטן וגדול בלעדי גם אין
 איש הולך בעש"ג בלתי רשותי—מצורף לחולשת מזגי, לזאת
 לא יתנני זמני להשיב לאוהביי תו"מי ואת כבודו הגדול
 הסליחה, כו' וע"ד נסיעתו, גם כי דרכי להשיב לכל שואל
 עצתי, אם לנסוע לאח"ק, וכה דברי, הלא מטרת נסיעת
 לאח"ק, עצם הענין. נכבד וגדול מאד אולם איש גלכב
 ישים עינו ולבו לעשות הדבר בהשכל, כי למדנו
 הנסיון מכמה אנשים שנסעו ולא מיתדר להם, ותחו על
 הראשונות, והוא, כי על הרוב ה' לכ"א פרנסתו בחול לפי
 הנהגת הזמן היום, ועליות מרווחים, ומלבושי כבוד, גם על
 הרוב כ"א מהנוסעים הוא בעירו האיש הנכבד והמצוי, ו
 אשר הוא ראשון לכל דבר שבקדושה, ובכל חבורה הוא
 מסב בראש, ורבים הם דורשי שלומה, ומשכימים לפתחו
 ונפישו אחי ומרחמי סרים למשמעתו, ואחרי דבריו לא
 ישנו, והנה זה פתאום עוזב ביתו וארצו, וה' נזיר אחים,
 וכגר בארץ אחרת, במקום שאין מכירין אותו ואת כבודו
 ואף כי בעה"ק ירו'. עיר שחבורה לה יחדיו, גדולי ישראל
 אנשי השם מכל העולם, בודאי זאת העיר שיאמרו כו'. עד
 לפי החשערה לא נמצא בכל העולם עיר כמותה, מלאה ת"ח
 וי"ה, ולעומת זה יתמעט כבוד כ"א, ואולי לשליש ולרביע,
 אשר כל המורגל להתכבד שנים רבות קשה לפרוש מזה
 בהתחלה, בתחלה עלה לה וכ"א בחוניו. (*) גם כי יגע
 ג"כ עד הנפש, כי גודע מאד כמה חיים הם יושבי עה"ק
 חיי צער, וממש אני קורא, מדלית איסר ואין להם אל מי
 לנוס לעזרה, לא כיושבי חו"ל דמאן דביש לי' אזיל כו'
 או פונה לאומנות אחרת או למסחר אחר, או לכה"פ

(*) ע"י מנחות מ"ט עובדא דחוניו

פושט יד למתת נדיבים, והם כיושבים בבית האסורים ממש
והכל מוכן מאד למי שענינו בראשו, גם נודע יוקר הדירות
לזאת כ"א ביתו בעליית קיר קטנה, אשר לא נסה בכל
אלה, ובהתחלה כל הענינים האלו מבלבלים מאד דעתו
ולבו של אדם, גם בפשוטו מזיקים לבריאותו השינוי וסת
הגדול אשר מנפש עד בשר יכלה ויצרו יחיש להומו
ולאברו, ולהדיח עליו הרעה, ולבטלו לגמרי מתורתו
ועבודתו, ויצא שברו בפלי כפלים בהפסדו, אשר ע"כ החכם
עיניו בראשו להקדים (נחסר שתי תיבות) ועל כ"ב
אמרו עשה עד שאתה מוצא כו' להתרגל בכל דבר
בהיותו שוקט על שמריו, יושב עדיין על מקומו, משך שנה
קודם צאתו להזיר עצמו מן המותרות רק פת הריבה
במלח ומעט תבשיל, אולם לא בפעם א' רק מעט מעט
כידוע למשביל, לא יכירנו מקומו עוד בכותל המזרח רק
בשפל ישב, לא יעלה לתורה לא שלישי ולא ששי, וישים
עצמו כאלם וכמי שאיננו, גם לא יקפיד כלל על כל מי
שיפגע בכבודו, (נחסר כחצי שורה ונכלה ברוך הימים)
ואם יתרגל בכל זה מעט מעט עד שישבו לו לטבע, ויהי
בטוח כי עוד לא ירעה לו נפשו, ולא יהי לו מזה ביטול
גם כי ידעתי, כי נקל מאד לסבול, כאשר יש לו פת בסלו
אולם סוף סוף כבר תהי' נפשו מורגלת בענוה ברוח נמוכה
ובנפש שפלה, ואז בטח ישים לדרך פעמיו, והוא האיש
אשר אליו יאתה ישוב אח"ק כיתד במקום נאמן, וישיבתו
תהי' עריבה וחביבה, דבר נאה ומתקבל, כל הדרכים
האלו נחויק מאד לאותם אשר לא נגה עליהם אור התורה
ולא טעמו מצוף דבש אמרי נועמה, אולם יודע אנכי היטב
כי ת"ה כהדרת כת"ר אשר חיבת ירו' וקדושת הארץ
המדת כל העליונים כו' דוכתא דמו"א לא זכו, אשר שם
לבבנו שואף זורת, "ושקולח ישיבתה כו'" "לא ירעבו גו'"

"כי טוב פת גו'" "רוצה אשה בקב כו'" ולא אמר אדם צר לי כו'" "כד רחמתיך עזיזא כו'" וכבוד המדומה מה הוא כי נעבדנו "אין כבוד אלא כו'" "כי מציון גו' אוירא דא"י כו'" ומה נעים חרות המרגליות תורה וא"י ועוה"ב אשר יחדיו יתלכדו ולא יתפרדו, הן הכיבים ומחיריהם נעימים, כי באמת גם מדת היסורין אשר ישקלו מחיר התורה ערבים ומקובלים, לנפש כרה טהורה, אף נעים משום הנך יפה גו' בכל רגע אשר תרד הגוי' תרגיש הנפש הזכה אור בחור כנודע בסור המסכת הנסוכה ולא יכנף עוד מוריד (ישעי' ל') ובטלין הן היסורין באלפי אלפים מתיקות זיו נועם העליון, וזכה יוכנו דברי מהר"ם ז"ל בתשובה ע"ד המסרה הכונו פצעוני גו', [ז"ל שם (ובתשב"ץ קמן סי' תט"ו) מהר"ם ז"ל אומר כשהאדם גומר בדעתו לקדש השם וימסור נפשו על קידוה"ש כל מה שעושין לו הן סקילה הן שריפה הן קבורה חיים הן תליה אין כואב לו כלום והביא רא"י מן המסורת הכונו ב' במסורת, הכונו פצעוני הכונו בל הליתי, כלומר כשהם הכונו ופצעוני בל הליתי כלומר לא הי' כואב לו ואשרי לו שנפל חלקו בנעימים, לשבת על אדמת הקודש, בעיר ד' שמה, מי יתן ויהי חלקי עמו לן יאות למבכי עלנא ועל נפשנא, ועל דאבתדרנא כו' על אדמה טמאה כמאן דפלה כו', וכל ימינו על אדמתנו, אל ארץ הצבי תזל עינינו, וכמה יש לדאוג על בנינו ועל דורותנו בגוף ובנפש ועליהם נאמר הגיע לפרשת דרכים ניצול מכולם :

וידעתי גם אני כי בהוסיפם דעת יוסיפו מכאוב, בהביטם צר מעון, וחר ציון שועלים קטנים מחבלים הלכו בו על זה דוח לבנו, וחשכו עינינו, הביטת בעינינו כי רבו מכאובינו, וצרות לבנו, הלעולם תאנף בנו, הלא אתה תשוב תחינו, ומתחומות הארץ תעלנו, ותוליכנו קוממיות לארצנו, יראו עינינו וישמח לבנו במהרה בימנו אכ"ר :

השמטה לאות ד.

כתב לנו הרב הגאון מוהר"ד טעבל ג"י אבד"ק מאלטש
סיפר לי איש אמונים ובר סמכא שהי' מקורב
אצלו פ"א ראה שבאה לפניו עניי א' לד"ת ע"ד איזו
אגורות ופרוטות. והרבה יגע ועמל לברר לה חשבון פרוטותי'
כי באמת לא הי' תלוי במצוי הדין כ"א במצוי החשבון
ששנתה בחשבונה, ותלה למצוא הדרך הנכונה. ובקושי
גדול עלה להבינה משונתה, ולהוציאה ממכוכתה. —דרך
ההדיוטית החמונית, בעלות מוחין דקטנות. — ולהעמידה
על האמת הדין והשלו', כי תשקוט מריבת, בידעה מה
מיכה כי עם שכנגדה הצדק ע"פ חשבון צדק. וזה הי'
כבר בתחלת הלילה, והאיש ההוא בראותו רוב עמלו,
בקטנות כמו אלה, ובידעו כי עדיין לא אבל כל היום ההוא
מטרדות שונות, דשמיא ודמתא, ויהם לכו ולא יכול להתאפק
ויאמר רבינו הלא טרם אבל היום, ומה מנה יחלוך כי תדע
בעוד שעה את השבונה העולה לפרוטות, או גם למחר?
כשמעו התאזר עז וגבורה ויתן בחזק קולו בהחלטה גמורה
לאמר זו משרתי ואשאנה, חובת עבודתי ואמלאנה, וזאת
הוקת התורה הלא תדעו בקטן — כדחז"ל — כגדול תשמעו
ובדברו בהתפעלות מהה כף ויך באגרופ על השולחן ויען
ויאמר בזה"ל „סלוזשבא (חובת — עבודתי) דין פרוטה כדין
מאה" ואם מילתא זוטרתי היא לגבי דבר קטן הוא אליו וגדולה
היא אלי ומעשה רב ואם כי באמת הדבר פשוט דין פרוטה
כד"מ בכ"ז גדול המעשה, כענין מ"ש גדולה שימושה כו'
ובעצמי הרגשתי הרבה בשעת שמיעת הספור הנ"ל וציירתי
לי כאלו ראיתיו מכה באגרופו וקורא בקול חזק המלות
האלו ועשה עלי רושם גדול ועדיין רשומו ניכר בזכרי
הדבר בכל עת, עכ"ל הרב הגאון הנ"ל:

אמר המו"ל וקושטא קאי כי גדולה שימושה כו' כי סדר

קבלת עדות הוא פשוט ומכואר בגמ' וש"ע מאיימין כו' ואומרים להם כו' אך מי שראה אותו בהיותו מקבל עדות (יהי' העד נקלה או נכבד) נדמה לו כי כאלו בת קול מפוצצת ונמשכת מקולו של שמעון בן שטח בשעה שאמר ינאי המלך! עמוד על רגליך ויעידו בך, וכן סיפר לי אחד מהמפורסמים כי השתומם לראות סדר קבלת עדותו והעד שהוא אם בי חי' קצת מהקלים אהזתו רעדה ופחד ונאלץ להניד האמת בדקדוק עצום

השמטה לאות ו'

פ"א בשבתו בד"ת והי' צורך לעלות בעלי' ולהתבונן בתקרת הגג ולא הי' שם לפי שעה הסולם לעלות, והוא עם כל זהירותו בנימוס ושמרו מכסים הרכנות בדקדוק עצום בכ"ז פגוע לד"ת הי' עסקן בדברים ורצה בעצמו לעלות בלא סולם לטפס בכותל בעמדו על א' התבות שמצא שם ולהגביה עצמו עד שיעלה, אך העומדים שם לא הניחוהו וימתרו לשלות רץ להביא הסולם.

עוד לאות הנ"ל

פ"א באמצע הלילה הי' אצלו אורה הנון ורצה להאכילו אבל כל בני-הבית כבר היו ישנים ולא רצה להקיצם והלך בעצמו לרחוב העיר לא' הבתים מבתי האכסניות שראה אור דרך החלון ועדיין היו נעורים שם והתיצב מול החלון אולי יראהו מי מהבית ויצא אליו וירא כי אין יוצא ובא ומאד הי' קשה עליו לכנוס בעצמו כנגד נימוסו בכ"ז נכנס בעצמו וקנה שם חלק אוזא וערך שולחן לאורח, ובסוף נתלכלל שנודע הדבר לב"ב והיטב חרה להם אשר לא הקיצם והלך בעצמו נגד נמוסו לכבוד האורח, אמנם אין בזה כל פלא לבלתי מכיר אותו, אך מי שהי' מכירו וראה איך הי' מוכתר בנמוסו ומעולם לא ראו אותו בביהמ"ד חוץ למקומו המיוחד לו ומאן דמשתעי עמי בשוקא כו' ועכ"ז עשה זאת זהו דבר גדול :

פעולת צדיק לחיים

א.

אמר הכותב ילחק בהרב ר' שמואל וואלפאן ז"ל. מה מאוד שמח
לבי אשר הקרה ה' לידי, אשר הוכל להעלות על ספר אח
קלות דרכי האיש המעלה. מי"ר הרב הגאון הצדיק ונשגב מוהרר"ל
מסטאוויסק ז"ל, אשר לשמו ולזכרו תחיות כל נפש יהרא את דבר
ה' וכל בית ישראל. ואני זכיתי לשמוע איזה שנים בימי עלומי
בואלודאק. גם זכיתי לשבת עמו צדין. וכאשר יוחקו על ספר
דרכיו והליכותיו בקידוש יהיה תועלת נפלא להשמים עין על דרכיהם.
ע"ר אמרתי לערוך מחלה תועלת ונחילות הדבר הזה, ואח"כ
אעתיק מה שראיתי ואשר ידעתי ואשר היגד לי מהמקשיבים לקולו
ומסתופפים בללו. ואח"כ אעתיק דברי אחיו הרה"ג מ' דוד כ"י.
שכתב תולדות ימי חייו מגדולי ועד יום מותו בקלרה רק איזה
מדבריו אליג בתוך דברי נכפי הנאות להתקשרות העינים). וזה
החלי בע"ה :

תזן הנינן (יומא ל"ה) עני ועשיר ורשע באים לדין וכו'.
הלל מחייב את העניים ר"א בן חרסום מחייב את
העשירים. יוסף מחייב את הרשעים, והמאמר הזה אומר דרשוני
כי הלא קמי שמיא גליא. ולא ימלט אחד משתי אלה, אם יש
בכחות האדם לעסוק בהורה וללכת בדרך הישרה ולא יפריעוהו
העוני והעושר א"כ למה לנו ראיה מהלל ור"א ב"ח, האם
בעולם האמת לראיות ובירורין הם צריכין, הלא שם כל אחד
בעצמו יכיר עוותו, כמ"ל שמצדדים עליהם את הדין,
ואומרים יפה דנת יפה חייבת ויפה עשית גיהנם לרשעים וכו',
ואם נאמר כי רק להלל ולר"א בן חרסום היו כחות נשגבות
למעלה ראש. אמנם שאר ב"א אין בכוחם להתרומם למעלה על

פעולת צדיק

נסיון העוני והעושר, א"כ לקחה מדת הדין ולמה מביאים ראיה מהצדיקים הנ"ל. כי הלא אין דנין אפשר משאי אפשר. ושמעתי ביאורו מא' מגדולי חכמי המזרח, כי ודאי יש בכוחו של כל אחד להגבר על נסיון העוני והעושר, כי אין הקב"ה בא במרוניא עם בריותיו, וגם א"צ ראיה מהצדיקים הנ"ל. דקודם שהיו הצדיקים האלה מי חיובם, אלא ודאי אין צריך שום ראיה מהגולת כי הוא העד והוא הדיין וכו', ומה שהזכירו והעמידו לנס את הצדיקים האלה. הוא רק לתועלתנו ולחיותנו כיום הזה. כי זה דרך האדם כאשר יעוררו לבו. גם אם יוצק חן בשפתותיו. יענה ויאמר הן צדקה אחי. אך לא לבן תמותה. לא לבן אדם לבוש חומר ובשר. לעלות למדרגה נשגבה כזאת. אשר היא נאותה רק לשרפי מעלה די מדרגון עם בשרא לא איתוהי. לא בן אם יראה תמונה חי' לנגד עיניו או יראה ויוכח כי לא בן בדיו כי הן פלוני ג"כ איש ולא מלאך. גם הוא לא נקה מהחובות הטבעיים (הם הרעבון והצמא וההגנה מקור וחום) גם לו אשה ובנים אשר יתנו עליו בקולם לאמר. הבה לנו לחם ולמה נמות לעיניך. ואחר כ"ז הנך רואה כי לא גרע דבר מקביעות תורתו ועבודתו וחובותיו הרוחניים, וכמו בן כאשר יוכיחו את העשיר. יענה עזות, ויאמר זה גאות רק להבטלנים היושבים אחורי תנור וכיריים, לא בן מרוד גדול כמוני היום. גם כאשר יאריך בהפלת שחרית ברבע שעה. לאיש חסיד יחשב. ואתה תבקש עוד גדולות גם לקבוע עתים לתורה וכו'. (וכענין שהזכירו במדרש אלו אדם אחר אמר הבל הבלים וגו' היו אומרים זה לא ראה איסר מימיו לא בן כאשר שהמע"ה אמר זאת. זה שנאמר בו ויתן את הכסף כאבנים) לכן העמידו את האנשים האלה לנס ולמופת. למען דעת כי הדרך הזאת לא נפלאה היא ממנו ולא רחוקה היא.

ע"כ מה רב טוב צפון. במעלת ההתחברות לצדיקים; פ המעשים הישרים אשר הם עושים, כמו כשיל וכילפות יהיומן על דלתי לבו עד אשר יפתחו ויכנס אור השכל בלבבו. עד כי יתחקה גם היא. להתאמין לאחיו בדרכיהם; **ונם** אחר ביאת שמשו של צדיק. הן עוד אורו שואף וזרח. כי יוחקו מעשיו על ספר בעט ברזל ועופרת. וכל איש אשר נשאו לבו ישים תמיד לנגד עיניו (ועד"ו שמעתי בכונה מאה"כ טוב ללכת אל בית אבל וכו' והחי יהן אל לבי הכונה מה שישים האדם תמונה נגד עיניו כמו חי זה יתן אל לבי (עס לייגט זיך אריין אין הארצין) ע"כ יאמרו כי ספרי תולדות הצדיקים והחכמים מועיל כמו למור ס' מוסר.

ואף אנו נאמר כי סעת אשר הורקנו מכני אל כלי ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו ונרד פלאים בכל עת וכל שע: (ואי' בירו שלמי ספ"ו דגיטין והביאו הגר"א באהע"ו ס"ו אמר רבי אנון עלובים בקשין על דר' יוסי שבשם שבין ק"ק להולי חולין כך בין דורינו גדורו ש"ר יוסי, א"ר ישמעאל ב"ר יוסי בשם שבין זהב לעפר כך בין דורו של אבא לדורנו) ונשמו מסלות הולכי על דרך סגולה. ואיסתהום איסתהום דרכיהו. ורכים גם מאשר קרבת ה' יחציון. ודרך מצותיו ירוצון. הנה גם סאלה יש אשר בין שגו וביצב תעו. שגו ברואה בכמה ענינים. כי בהיותם ברוזים ביוהר לבוא בפתע פתאום אל התכליה האחרונה. וכשמנס מוקח הדרך של מלחמות קשות הם מתאשים ממנה והם מבקשים מרגלים למצוא דרך קלה ובטוחה משעה ראשונה. כענין שהזכיר בספר הישר לר"ת בחרו בעבודה הקלה ונלאו לסבול הכבדה, ויש אשר בחרו גם ענינים כבדים, אך הם קלים בעיניהם מפני שהעמידום על פרטים אחדים, כי לא ירצו ליגע שכלם בחשבונות רבים, ע"כ הסתפקו עצמם באיזה ענינים מפלים ודי להם;

קרי' ה' שהיה לנו אשר גם בשפלותנו לא עזבנו אלהינו. וגם ברורות האחרונים הקים לנו אנשי מופת העומדים לנם בעמינו. ולפניהם עמוד אש דת לנחותם הדרך הנכונה לבלי סור ממנה ימין ושאל. כמו קדוש ה' הגר"א מוילנא זצ"ל"ה והנאון החסיד הלוצאמי זצ"ל"ה. (אשר מסורת בדינו כי כאשר יצא המס"י לאור עולם אמר הגר"א ז"ל כי הופיע אור על פני חבל. ואלו היה הלוצאמי ז"ל חי היה הוי"ך בגליו אליו להקביל פניו. ולגדל חביבות המ' נתן עבורו דינר זהב בימים ההם) הם האירו והישירו לנו המסלה הישרה העולה בית ה' לבלי נתעה ונלך אחרי מאורות מתעים:

והנה גם הנאון הצדיק הזה הלך בעקבותם הוא ראה ראשית לו ללכת בדרך אשר התווה לנו הגר"א ז"ל. וליתן נפשו ילבו לקיים כל מה דאמור רבנן, גם מילי רחסידות אשר בחר לו להתנהג בהם. גם המה יסודתם בהררי קודש. ד' רבוהינו ז"ל והפוסקים. (ובאשר השריש לנו המס"י זכור לטוב) (בפרק יח—ב) (לא לבו הלך לקראת דרכים בדוים אשר אין להם שורש יענף. רק בדרכי הקדושים האלה הלך לא סר מהם. ע"כ ראינו לערוך בזה קצת מהנהגותיו ז"ל למען אשר ממנו יראו וילמדו לעשות כמוהו איש לפי ערכו ;

ב.

אמנם יותר שהיה ז"ל חכם וגדול בחורה ועמלו בחורה עד דכדוכה של נפש בשקידה הלמוד ושמירת המצות בדקדוק האפשרי עוד יותר מזה הצטיין ביחוד בהנהגת הרבנות שלו

שלו. וזאתהגת הרבניות שלו היה נפלאה מאוד. ולנס ולמופת
 בישראל עד כי בטח נוכל לומר כי למח"י שלחו א' לפני צעירי
 הרבנים. להורותם את הדרך ילכו בה ואת ההנהגה אשר יתנהגו,
 ולשום לנו שארית בהחזקת קיום משפטי התורה. ולא נרע אם
 נשאר לנו תמורתו בדבר הזה. לשום כל מעינו ולמסיר נפשו
 להעמיד משפטי הדת על הלה (לבר מיחידי גאוני הדור כידוע).
 כן כל המדות שמנו חכמים כתנאי שופטי ישראל נמצא בו ביותר
 שאת ונזכיר עתה מהמדות שנמנו בפ' ואתה החזה וגו' אנשי
 חיל יראי א'. אנשי אמת. שונאי בצע. כתב הרמב"ם ז"ל כי
 בכלל אנשי חיל שיהיה להם לב אמיץ להציל עשוק מיד עושקו
 כענין ויקם משה ויושיען. ובהקדמה לפי המש' להרמב"ם כתב
 ז"ל ועל דרך כלל צריך שיהיה השופט כרופא בקי שכל זמן
 שיוכל לרפא במזינות לא ירפא ברפואות. אבל כשרואה שהחולי
 חזק ואי אפשר להתרפא במזינות ירפא ברפואות קלות קרובות
 אל טבע המון כגון המשקים והמקחות המבושמים והמתיקנות.
 ואם יראה שהחולי יתחזק ואלו הדברים אינם מכניעים אותו
 ואינם כנגדו יחזיר לרפאותו ברפואות חזקות. וישקנו רפואה
 משלשלת כגון סקמוני"א וכדומה לו מן הרפואות המרות והרעות,
 כן השופט ישתדל לעשות פשרה ואם אינו יכול ישפוט בנחת
 וירצה לבעל הריב בדבר רך ואם לא יוכל מפני אכזריות אחר
 מהמריבים ושהוא רוצה להתגבר בעיל וחמס יתחזק עליו ויהרוך
 רשעים תחתיו עב"ד, ההנהגה הזאת היה למוטפת בין עיניו
 תמיד כי בדרך כלל היה נוה מאור לבריות לקבל כל אדם בשמחה
 רבה רך משמן ומתוק מרבש ועם כל זאת קיים מאה"כ ראה כל
 גאה הכניעהו וגו' וכל מי שמירב לקבל דבריו ופס"ד שלו נתן
 עליו בקולו קול עז עד כי נפלה חרדה עליו. וכל השומע קולו
 מדבר מהוך אש דת. והוא לב הארי המס ימס. ובאהבה קבלו
 את דבריו לומר נעשה ונשמע. ובדבר הזה היה לו סגולה
 נפלאה לשקול את רגשותיו בפלס. מהי להתנהג במענה רך ומתי
 בתוקף ועז. פ"א בהיותו בזאלודאק הלכתי עמו לראות איזה

פליאין אשר שנים נתעצמו בדין עליו. והי' הוא מדבר עם הבע"ד בנחת וברכות. זה אומר כי יעתיקו את הצור ממקומו וזה אומר לא כן. אך בראותו כי איננו שומע לו הרעים עליו בקולו. עריץ! נבוא ונראה את הקיפיתך, וכאשר שמע הבע"ד כך, מיד כפה ראשו וכעצמו סייע להעתיק את הצור אשר ירה לאבן פנת הבנין. כך היה דרכו כל הימים:

עוד בהיותו בימי עלותו ברבנות הראשונה בארלאיזע הראה אותותיו אותות, כי כאשר נודע לו כי אחד בא על הנדה וכאשר חקר ודרש וראה כי אמת נכון הדבר אז כאשר האיש הזה עלה לתורה הכהו הרב הצדיק ו"ל על לחיו מנה אחת אפים. בואלודאק היתה בתולה אחת דעבדה איסורא. ואמר הרב ו"ל ישראלי לקונסה ולביישה כדי רשעתה להובילה עפ"י חיצות בתופים אך הבע"ב יראו לנפשם מהתערב בדבר זה. והי' אנה לידם שבאותו יום בא שר המחוז לואלודאק. וישאל מה הרשות בעירכם ויצוהו בתולה אי זינתה. ומה יאמר הרב שלכם על זה? שאל הישר. הרב שלנו – השיבוהו – צוה לעשות כן וכן. א"כ – ענה – השר – מהרו ועשו כן. וכן עשו. ונתקיים בו ו"ל רצון יעשה. גם היו שם חבורה נערים אשר התפרצו להשחית דרכם במעשה נערוה. וייסרו אותם בשם ורציעה. גם לא בוש לדרוש טוה ברכים, ובאשר כל מעשיו היו לש"ש ע"כ עשה והצליח כי שפת אמת הכין לעד, גם חלושי אמוני ישראל כשהוכרחו לבוא לפניו נהמלאו רתת וכל ויצאו מלפניו טבוהלים ורחופים ושבתו בפיהם אין כמוהו אמת לאמתו, ידע מה בחשובא, כאשר כן שמעה אזני מהרבה מהם, בסביבות זאלודאק נתפרסם אצל אדוני ערי החצרים וכל מקומי מסחר שיושבים בהם בני ישראל מכבד שוב לא יצא ממקומו ע"י ישראל אחר שיעלה על המקח, ואם שר המקום קצף עליו לדחפו ממקומו אוי נשאר המקום מבלי יושב והוכרחו כולם להטיב עם היושבים, וכשקצף שר אחד על אראנדר שר הוכרח השר להביא הקובלנא להרב ע"י פקידיו. ולהראות שהמחזיק עבר עליו הדרך, והורגל בפיהם שם חוקה

וידעו אִתָּהּ-הַיָּמִי, ואחת מהמעשים הרבים תוכיח על כולם, באמצע העיר זאלוראק היא הרחיב הגדולה וסביב לה החנויות שפתחו הבע"ב מבתיהם, ועלה בלב הגראף אשר העיר לו היא (הוא ה') בעת ההיא המארשאל בווארשא) להעמיד חנויות באמצע הרחוב להכנסתו ופקידיו החלו בהמלאכה והעמידו גל אבנים גדול ליסודות. והנה צעקה כל החנונים באה לפני הרב, הלא יסגרו חנויותינו ואם נאמר לשבור מהגראף יעלה מקחם כרצוננו וכל בני העיר צעקו הלא יקולקל השוק מאפס מקום, והשיב לא הקים ולא תהי' החשו, ונהפלאו לדבריו באמרם עד הגל הזה שהקימו ליסודות, והוא אמר ויהי שבלילה עת לפור, וכן עשו, ובבוקר הכריז כי שום בר ישראל לא יתערב בהמלאכה הזאת ואם ח"ו יקימו החנויות איסורם איסור עולם, וכאשר נודע זאת להפקידים כי מעשה רב הוא, פערו פיהם לאמר הלא העיר ובנותי של הגראף היא והוא עושה בתוך שלו כרצוני, והרב שלח להם לריק תיגעו כי י' ריקם, והמה עשו ובנו חומה גדולה למראה, ובונה א' ישראל עבר על דבריו והאיש ההוא תיכף אחר חה"ס יצא ללון בכפר בבית נכרי ובבוקר מצאנו מת, ועמדו החנויות ריקם, אשה א' החציפה לשבור חנות א' ומהרה קראי לה מרה כי קברה שם אישה ובניה ויצאה משם ריקם בפחי גפשו, ויבקשו הפקידים תחבולות לבסות בשתם ולא היעילו, הבניסו גויי הארץ ויעמדום להיות בהחזקת הלואותם על סחורות, ובזמן קצר זה קבר אשתו וזאת בעלה ואו"א את בנייהם ויצאו כולם ונשארו כל החנויות ריקם, עד שהצריכו הפקידים שומר בלילות משאיה יוכת שער, והפקידים חלו את בני העיר לשבדם בזול כאשר תאווה נפשם כי הגראף הנ"ל היה לבז בעיני מכיריו באמרם אתה בנית והרב סתר, ובקשו פני כבוד הגאון הגדול הזקן מוהר"ר מרדכי מעלצער אב"ד דלידא להתירם. והשיב אין בכחי להתיר האסור ע"פ הצדיק הזה, והוא כבר ישב בסטאוויסק והוכרחו להביאו מסטאוויסק, והוא ישב עליהם בדין, וחלק את החנויות לבאו"א כפי שראו עיניו הברולחות, וחצי שוויים נתנו

להאדמיניסטרציע וחציו להכנסת הקהל, ונכנסו והצליחו, ברצת
ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו.

סיפר לי כי בימי עלומיו נסע להקביל פני הגאון הצדיק ר' אלי מגריידיץ וצ"ל שהצטרך לו אודות ענין אחד, ושם מצא כנופיא גדולה של חסידים, וכידוע נמצא בהם המכמלים בהבל פיהם כל אשר אינו מתנהג בדרכיהם, אך הוא לא נחה מפניהם לסור מהנהגתו, ואחז צדיק דרכו בדברי ס"ן הרמ"א ריש ש"ע א"ח שלא להתבייש וגם שלא להתקומט, ולא נמנע להוכיח אותם בנחת על הנהגותיהם לאמר אחי לא כן ה' הנכונה, ומדוע תעשו כן, סוף דבר לא וזו משם עד שנהפכו לו לאוהבים נאמנים ובנסיעתו משם שלחוהו בכבוד גדול כי הביירו צדקו ואמיתו. פ"א העידו לפניו על קצב א' שהתנהג שלא כד"ת, והיה הפס"ד שלו להעכירו, ואם כי רצה ליתן חמשים ר"כ קנס לא רצה לקבל מאתו לחשוב זאת להשיבה, וכראות הקצב כי את הנעשה אין להשיב קבל עליו לפני שר הפלך לאמר איכא גברא דדאין דינא בלא הורמנא וכו' ויתר על כן כי רציתי ליתן לו חמשים ר"כ ולא קבל ממני, א"כ – ענהו שר הפלך – א"כ הוא איש אמת מאין כמוהו, ומהסתם ה' האשמה רבה עד כי לא יותן כסף כפרה, ואנחנו עוד לא ראינו איש כמיהו בינו אשר יבעטו בחמשים כסף. פ"א נקרא לעיר אחת, אשר היה נמצא שם איש רע ובליעל, אשר התערב בעניני העיר ובכל אשר יפנה ירשיע, והיה האיש תקיף ויראן ממנו ולא היה להם שום עצה להפטר ממנו, וע"ז קראו להרב הצדיק הזה ליתן להם עצה איך לעשות, וכידוע זו היא שקשה לתת עצה ע"ז כי מי יוכל לדון עם שתקיף ממנו, אך אחרי שם עיונו בדבר הזה יום ויומים, מצא עצה גם לזה, והוא כי שלח להקהיל את כל בני העיר ופעל מהם אשר כ"א התחייב בעצמו, כי כל אשר תמצא ידו לעשות רעה להאיש הזה לא יטנע מזה ואחר כ"ז שלח לקרוא להאיש הזה, ויאמר לו שא נא עיניך נראה את אשר לפניך, כי לא

תחזק

תהיה תפארתך עוד בזה. ושוב לא יהיה לך בשבתך פה, ועתה מה לך ולצרה, טוב לך לפנות באשר ייטיב לך. וכן עשה, כללו ש"ר נתקיים בו טאמר ההנא ונהנין ממנו עצה ותושיה בכל הענינים:

בן ז"ל נתקיים המקרא רוח איש יכלכל מחלהו. גם בוקנתו וחלישותו הרבה לא הפיל מדרכיו ומעבודתו הק' ולהתאזר עוז בעת הצורך. עד כי לא נודע וניכר אם זה הוא האיש החלוש וחדל אונים. פ"א בהיותי בסטאוויסק בחג השביעות נסרו הציבור חפלהם והוא עוד לא קרא את ההלל (כי היה מאריך מאוד בתפלת יו"ט בפרט בקריאת הלל בהתלהבות עצומה, ובחפלת מוסף פלג מים תרדנה עיניו) ואחר תפלת הציבור הלך לביתו לקבל פני אנשי העיר הבאים לקבל פניו ברגל (כי עם רוב עבודתו לא הפיל דבר מטכסיסי הרבנות כחוט השערה). דרש להם מענינא דיומא כנהוג. ואח"כ הלך לו לגמור ההלל ותפלת המוספין. ונתארך הדבר עד שעה חמישית לפנות ערב, ואח"כ הלך לאכול וישב לו על הכסא לנוח מיניעתו כאיש חלש אשר יכבד לו למוש ממקומו. ויהי הם אך החלו לאכול תחלגלג על שפיהם קושיא א' מהנרע"א ז"ל ומיד עמד על רגליו בהתפעלות כאיש גבור חיל ורב אונים, ופניו לא היו לו עוד.

באפ"ת המצה שהיה אופה שמורה לכל ב"ב היה מרבה בהוצאות ע"ז מאוד והיה מעטיר פקידים על כל מלאכה בפ"ע ישישניה שיהיה כראוי איש איש על משרתו ועל משאו והוא בעצמו היה משניה על כולם בלי מנוח. וכאשר היה מוכרח להפסיק לאיזה עסק פסקו כולם כדי שיוכל להשניה על כולם. והוא בעצמו היה זריז מאוד כנער קטן. והיה מפקח עליהם בזריזות גדול למאוד הרבה יותר מכפי כחו. ואחרי כלות האפיה היה נכנס לחדר לנוח כי היה חלוש מאוד. אך כל עוד התעבק במצוה לא היה מרגיש שום חולשה והיה מודרו כאחד הבחורים המלא כח עלומים.

המורה השניה הנזכרת בפהנ"ל היא "יראת אלהים" ידוע ומפורסם כי היה יראה ה' חופפת על פניו תמיד עד כי יראו לגשת אליו בדברי במלה. פ"א בהיותי אצלו בזאלודאק קראתי עמו שכו"ת (מאשר היה מנהגו שלא לקרוא יחיד לאור הנר כט"ש בש"ע ובמעש"ר וקבע או ללמוד מג"א ה' שבת עם הבע"ב שנים יחד) בפרשת משפטים וכאשר הגיע לפ' ויראו את אלהי ישראל ותחת הגליו כמעשה לבנת הספיר וגו' ראיתי כי נודעו גופו הטהור וכאילו מרתע כול' גופיה כן היה בשני הפעמים שהגיע להפסוק הזה. ומי ימלל חוקף קדושתו ורוב יגיעתו בעבודתו הק' בחפלותיו וביתר שאת בימי מועד. וביחוד בימים הנוראים ממש יפך את נפשו לפני ה' וכתת את גופו הטהור לרסיסים. (הש' ומי הדברים מענין זה יבואו להלן בדברי אחיו הרב נ"י) בהיותו בזאלודאק בלילי חג פסח היו באים אנשים אחורי חלונותיו לשמוע הוד קולו בהלל וכיו"ב בהתלהבות גורא. וכל מי ששמע אוהו פה קדוש בפא' ליוצרו רפו כל עצמותיו בפילה וברעדה עד כי נתאוה גם הוא ללכת באורותיו:

מענין שימת עין על דרכיו וזהירות המצות בדקדוק ירבו הדברים מאוד ואין בכח עמי לתאר זאת על הנליין אך אזכיר לדוגמא מעט ממה שראיתי בעצמי או ששמעתי בבירור מפי נאמנים:

מאיסור חדש היה נוהג מאוד (כד' רפוסקים רוב מנין ורוב בנין) בכל הפרטים לא לבד בעצם האיסור וגם משכר ויי"ש, רק גם מעיסה שנילושה בשמרי חדש (כמ"ש הט"ו ביו"ד ושעם המקילין עי' שו"ת מהר"ן יפה) והיה אוכל כל השבוע פה שיפין רק על ש"ק היו אופין בעדו עונות מצות לחם משנה. בסעודה המפסקת היה מזהיר לב"ב לנקות את השיניים מבשר ושירי אוכלין מן יבוא לבלוע בליל הצום:

מה שהיה נוגע להבשר מצוה לא היה כסף נחשב בעיניו
 למאומה ד"מ באפיית המצה שלו שכר את ההנור ועוזריה
 על כל היום לבל יפסיד בעל התנור ע"י רובי והירותיו :
במצות לולב היה מהדר מאוד בכל המינים שיהיו כשרים
 בלי שום פקפוק. פ"א לא ישרו בעיניו כ"כ ההדסים
 ושלח שליח מיוחד לביאליסאק לקנות הדסים טובים וכשרים
 בלי פקפוק :

הערה גרסינן בשבת (ד"ב) לא יקרא לאור הנר שמא יטה א"ר
 ישמעאל בן אישע אני אקרא ולא אטה פ"א קרא
 וביקש להטות, אמר כמה גדולים ד' חכמים שהיו אומרים לא
 יקרא לאור הנר, ולבאורה סוף לשונו מיותר. ואטרו בשם הגר"א
 ו"ל דהכונה ע"פ מה דאמרינן (סנהדרין כ"א ב') מ"מ לא נכתבו
 מעמי תורה שראינו ב' דברים שנכתבו מעמן ונכשל בהן גדול
 העולם וכו' אמר שלמה אני ארבה ולא אסור וכו'. והנה
 בבישנותו נאמר סתם לא יקרא לאור הנר בלי נתינת טעם אולם
 בברייתא מפורש הטעם שמא יטה, וע"כ חשב ר' ישמעאל אני
 אקרא וכו' אטה ולפני גדול כמותו לא נאמר האיסור. ולבסוף
 אחר שנכשל אמר כמה גדולים דברי חכמים פי' ד' חו"ל בהמשנה
 שאטרו סתם לא יקרא לאור הנר בלא נתינת טעם כי ע"י נתינת
 הטעם היה מקום למעוה עב"ד. והנה בן אנחנו רואים כי כמה
 דברים אשר נשתרבו הסנהג ונשרש בלב המוני עם ההקל. הוא
 רק מסיכת ידיעה הטעם. כמו עניני איבוד יחוד. ואותה שענינו
 לא יכנס אדם למרחץ וכו' סמוך למנחה עד שיתפלל. גם זה
 אחת מהטעמים אשר כמו מת מלב נשכחו הרבה מילי דנויקין
 בעו"ה. (כמו שלא לשפוך מים או להשתין בצד כותלו של
 חבירו. ולא להניח דברים שאפשר שיויקו בו רבים באיזה אופן.
 ולא להשתמש בשל חבירו שלא מדעתו) והוא כי מתחלה מורה
 היהר לעצמו דבקפידא הליא כלהא. וקים ליה דלא קפדי עליו
 (היפוך מדעת התורה) ואח"כ כאשר הורגל בזה ונעשה לו

כהיתר, שוב לא ישגיח גם אם הלה עומד וצוח, והרבה ענינים כיו"ב:

אמנם הצדיק הזה ז"ל היה מתהלך להומו גם בדברים כאלה לבלתי סור מדעת תורה כחוש השערה. ונוכר ממין זה איזה דברים לדוגמא: גם עם היות כס איזה דברים פשישים בכ"ו ראיתי להציגם כי יש הרבה המקינים בזה מאד:

בבדיקת חמץ היה מאריך מאוד כליל י"ד כדינא דגמרא כ"מ שיש חשש שהכניסו בו חמץ (והבדיקה שקודם הזמן לא מהני כמ"ש בש"ע ס"ס תל"ג) והיה מבקש לו נ"ב עוזרים ע"ז לבדוק בכל המקומות עד שלפעמים היו עד ששה או שמונה עוזרים. ועם כל זה נמשך הבדיקה עד סמוך לעלות השחר, והיה עובד בזה בשקידה ויגיעה בלי הפסק ולא היה מאמין לנשים שאמרו בדקנו שמה בעת שנקו ורחצו הבתים כנהוג רק היה מעיין בעצמו בכל מקום. היה נוהר שלא לאכול קודם הפלת המנחה משהגיע זמן מנחה גדולה. וכמה פעמים בגלל זה לא בא אוכל אל פיו כל היום כמו בימי חנוכה היה מאריך בהלל עד אחר חצוה. והגיע זמן הפלת המנחה. וגם לא ימלט אשר בתוך כך היה מזדמן איזה מילי דמתא או שאלת הריאה וכיו"ב. אשר באלה היה זריו להידקק היכף שלא לענות את הדין. ובתוך כך הגיע זמן הדלקת נ"ח או זמן הפלת ערבית ככה הי' מזדמן לפניו ימים רבים, ורק היה שותה בבוקר מייא או חלב (היה נוהר מאוד שלא להניח ספר שקדושתו קלה על ספר שקדושתו חמורה הגם שהוא פשוט מאוד הצנחתי למזכרה): היה נוהר שלא להלות בלא שטר כמ"ש בגמ' וש"ע (ועשו"ת פרי יצחק):

גם במילי דנויקין היה נוהר הרבה מאוד ולא ביקש לו צדדין להקל. ד"ס כאשר נצרך להשתמש בכלי של חבירו. לא הגיח להשתמש בלא נטילת רשות. ופ"א נצרך לו לפסוע על גדר חבירו ולא רצה. עד כי נטל רשות מבעל הגדר והרבה דברים כיו"ב. וגם זה מאורחותיו הישרים שלא היה מאוהן המחבאין כנפי כזותם להסתיר אורחותיו יותר מדאי. גם מדברים

שהם גופי תורה. וסוף סוף מהנהגה החיצונית הפעל גם על הפנימיות (כמ"ש המס"י) רק נהפוך הוא היה ע"שה דברים כאלו בראש גלי. בענין שנאמר בראש מרומים עלי דרך וגוי על גפי מרומי קרה, וממנו יראו וכן יעשו, ובפרט בדבר שאחרים מולולים;

ו"ל הרמב"ם (פכ"ד מהא"ב ה' כ') גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם הזהרו בי בפני בתי הזהרו בי בפני כלתי כדי להרגיל להתלמידיהם שלא יתביישו בדבר זה ויתרחקו מן היחוד. עכ"ל. ובירושלמי פ"ג דמאי (הביאו הגר"א בחו"מ סימן שנ"ט) ר' חני היה מיסמך לר"ז עבר חד טעון מובל דקיסין (חבילה של עצים) א"ל אייתי לי חד קיכמא מיחציד שיני חזר אמר לא תיתי לי כלום. דאין אתי כל בר נש ובר נש טעבר כן. הא אוילא מיכלא דגיברא לא ר"ז כשר כ"כ. אלא מילי דיוצרן שמע לן נעברין עכ"ל. ופי' המפרש ו"ל לא שר"ז היה חסיד כ"כ הרבה ומדקדק יותר מדאי שהרי אין כאן שום נדנוד איסור גול דמי ידקדק על קיסם אחד אלא שטעות יוצרנו השמיענו והזהירנו שנעשה. כלומר להדריך העם. ולהזהירם. החמיר ג"כ אף מה שהוא לא לצורך להחמיר כ"כ עכ"ל. והוא מתאים עם דברי הרמב"ם הנ"ל:

סיפר לי אכרך אחד פ"א ברקנו חמץ אצלו ומצאנו בשטענדרעך ניירות קרועים אשר כתוב שמה היבות כ"ה או בע"ה וכיו"ב, ואמר לנו שנשאר אותם שמה בי במתכוין הניחם מפני שאין ראוי לוורקם לאיבוד, אף שאפשר שאין בהם קדושה. מ"מ לאבדם ביד ולשורפם לא נכון לפנינו עכ"ד. והוא ג"כ מעין דברי הירושלמי הזה להראות הלכה לתלמידים בדבר שאחרים מולולים בזה. כאשר בעוה"ר הרבה אין נוהרים לכתוב שמות הקדושים באגרותיהם בלה"ק או בל' לעז כמו שם "גאמ" ואח"כ אינם נוהרים שלא יבואו לידי ולזול כאשר הרעש בזה האו"ת שזה גורם אריכות הגלות ומביא לידי עניות ר"ל. וע"כ השמים עין על דרכם מחמירים על עצמם בכמו אלו בותר שאת. ונמצא

בהיב ששאלו את הגר"ח מוואלזין וצ"ל אם נכון ללכת בהפילין
כל היום ברבים אם אין בזה משום יוהרא, והשיב שבזמנינו אין
שיך זה. ואדרבה נכון לאדם לפרסם דרכו והנהגתו בפרסום
לומר אני פרוש שאם לא כן לא יוכל להפטר ולפרוש מהם, אמנם
בן הצדיק הזה ו"ל גם בענינים כאלה היה לו פלס ומאזני צדק
בדרכו הטוב לשקול כל ענין בשקל הקודש. סיפר לי אחד
מהיראים מהמסתופפים בצלו כי כאשר התאספו אליו בע"ב
להמתיק סוד ע"ר צרכי העיר. ראיתי כי כאשר נגעו בדבורם
בד' שאינם הגונים תימלי היה עומד מכסאו ויצא אל חדר אחר
ואחר זמן קצר שבבר בלו דבורם שב אל מקומו ולא הרגישו בו
סיבת יציאתו ואני הרגשתי בזה שכמה פעמים אירע ככה ועשה
כנ"ל :

ענין שמירת ש"ק שלו נשגב מאוד ושפרה עלי להציע בזה איזה
מהנהגותיו ולשומם כה נגד אחינו הישרים בלבותם ויאחו
צדיק ודרכו ומהר ידים יוסף אומץ לילך מתקנתא ולא מקלקלתא
בענין שאמרו בירושלמי אם ראית דור שמהרפים יריהם מד"ת
עמוד והחזק בה ואתה נוטל שכר נגד כולם שנאמר עת לעשות
לה' אימתי בזמן שהפרו תורהך - בש"ק ויו"ט לא היה מדבר
בביתו שום דבר זול. וגם מה שנחנץ לו היה מרמוז ולא היה מוציא
בשפתיו זולתי דברי תורה או דבר מצוה, (עי' ירושלמי בקושי
התירו שאילת שיום בשבת) :

היה נוהג שלא ליהנות ממה שהביא א"י דרך רה"ר שלנו (כי
לדעת הרבה פוסקים גם לדירן יש רה"ר דאורייתא) ולד' המשכנות יעקב הם רוב הראשונים הסוברים כן, ועל ההיתר
של ר"ת נחלקו רוב הפוסקים כמ"ש בס"י ע"י. כאשר היה
שיתה מ"א לא היה רוצה לשפך מים רותחים לתוך הכוס כל
עוד שנשאר שם משקה מופח מה שנשתיר משתיה ראשונה משום
חשש בישול וגם לא היה רוצה לנגב במפה מחשש ליבין וסחימת
דק היה מטהין עד שנחננב מאליו. שמעתי מפיו ו"ל כשאוכלים
דגים שיש בהם עצמות יש לזהר להסיר בשר הדגים מהעצמות

ולא יפך להסיר העצמות משום איסור ברירה. היה נזהר שלא להקיש על הדלת בשבת בהכרעת הגר"א ו"ל בס"י של"ח וגם בלילי החורף בעת הקרח הנורא כאשר היה מאחר ללמיד ונעלו את דלתו ביהו היה רק קורא בקול, ופ"א קרה כי כאשר בא לביתו נצרך לו לצאת ושפחתו נעלה הדלת בבלי דעת ובין בה סגרו גם דלתו ביהמ"ד והסתין כל הלילה ברחוב (באשר לא נשמע קולו) בלילי חורף עד כי באי הבע"כ להתפלל בבוקר, ראו והנה הרב עומד בחוץ. (עוד פקח עיניו גם על ערתו בעניני שמירת ש"ק ויבואר להלן אי"ה):

אמנם כן כי עוד נמצאו זעיר שם יראי ה' כעוללות בכרם ה' צבאות, אך כרובם מהבודדים בחדרי משיבתם. ידבר אין להם עם אדם, ויש גם אשר יתערבו עם הרבים ויחלקו דרכם לשני הנהגות. ההנהגה במילי דביתא לבד (כתוקף היראה) באמרם אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי, וההנהגה בסילי דמתא לבד באמרם כי נשתנו העתים והדורות וקים להו דלא תיבלי תוכחה. לא כן האיש הרם הזה שני ההנהגות משלבות היו אותו עמו, וגם את ערתו נהל על מי מנוחות ועל מבועי התורה והיראה, ונזכיר מעט מזה, עוד ברבנותו הראשונה בארלאווע ותהי ראשית ממלכתו לנסוע לכל הישובים שנסכיבותיו ומדר בכתי-המשיקה את המדות, וכאשר מצא שחסר מהמדה לקחם בחזקת היד ויביאם לביתו שלמים כי לא לו המה לשברם, והיו שמורים אצלו זמן רב עדי יבואו בעלם לשברם:

זכרתי ימים מקדם כאשר היה בזאלוראק היה מפקח בכל עת על העירובין אם לא נתקלקלו. בענין השוחטים היה לו השגחה עצומה בכל הפרטים (הגם כי עלה ע"ז הוצאה יתירה) כן היו מוכרחים להביא לפניו לעתים ידועים סכיניהם לבדוק, גם היו רגילים להביא לפניו הקנה שהיו מודרין בה המקוה לראות אם יש בה כשיעור):

בשבת הגדול דרש בהלכות פסח מה שנוגע למעשה ורבים נכשלו בזה והיה מאריך בזה לערך שעה או יותר.

בערב יו"ט היה מודיע שצריך למחר שלא לעשות מלאכה אחר שקה"ח בכל הדברים האסורים ביו"ט. (כי רבים נכשלים בזה מפני שמוחרים במלאכת אוכל נפש וגם מאחרים להרליק הנרות. ע"כ חושבים כי כל עוד שלא חשכה מותר בכל המלאכות) והיה כתיב במידעה על דלת ביהמ"ד, כן היה מזהיר שהחלב שנחלב ביו"ט אסור עד הלילה וכן בראש השנה כדינו וכן ביו"ט אחר השנה או לפניו כדינו:

בהיותו בסטאיווסק היה אחד אשר מכר משקה וכיו"ב בש"ק ע"י היתר כנהוג ויעד בו לא שמע אליו, וכראיתו בן הלך שם עם השמש שלו ללמוד שם כליל ש"ק, וכן בש"ק השניה יהלשישית עד כי חדול חרל האיש טלעשות כדבר היה, כן היה מנהגו שם בכל עש"ק לפנות ערב היה הולך ומוזהיר בשוק למיכרו ממכר כי יחדלו מעסקיהם כי הגיע זמן לקבל את השבת. פ"א בא לסטאיווסק אחד מהמטיפים (אשר יש מהם אשר לשינם כהער מלוטש ולא יחדלו מלמסוך נטפי רעל ולא נודע כי באו אל קרבנך) יבביאו הלך לקבל פני הרב כנהוג, והוא ז"ל הביע רוחו אליו במעשה בתיך האופן כדרכו ז"ל שיהיה הזאב שבע, ויהיה תמים, בלומח להפיק דעת זולתו מה דאפשר, ועם כל זה לא יר מאוטה מדרכו אשר סלל לו ע"פ התורה, וזה קוטב דבריו אליו, הן אמנם בוסנינו כמעט אין אחרת, אשר יקח לב השומעים כמו הדרך היה בי באופן אחר לא ירצו לשמוע כלל, אך איך שיהיה בעירי עכ"פ הנני מהנמורי קרתא לשמור את דרך עין החיים, ולא באלה חפצתי וכיו"ב, אלה דבריו והוא חשב כי הספיק בזה, אך כאשר שמע כי המטיף לא הבין כוונתו, או עשה עצמו כאינו מבין, ועוד פניו מועדות לעלות ולהטיף מעל הבמה לזאת הגם כי היה לעת זקנתו אשר חלה את רגליו וכל העת לא הלך להתפלל לביהמ"ד, אך ביום ההוא חגר את שארית כחו וילך להתפלל תפלת הסנחה, ואחר התפלה לקח לו סי' תלמודו בידו וישב לו על מקומו ללמוד ועוד לא הרהיב עין בנפשו המטיף והוא לעלות הבמה להטיף;

הפרת

המדה השלישית הנזכרת כפרק הנ"ל היא, "אנשי אמת" פי' הרמב"ם ז"ל רודפים אחר הצדק מחמת עצמו ברעתו איהבים את האמת וישנאים את החמס ובורחין מכל מיני עולה, גם בדבר הזה הצטיין עד להפליא הפלא ופלא ושמעתי על הגה"ח מאוה"ג מוהר"י מסלאנט זצ"ל אשר היה בשנת הקצ"ה שהיה אז המחלוקה הגדולה בין מרפ"סי ווילנא ומרפ"סי סלאוויטא אשר הרעישו הכל ומלואה. וגם בין הגאונים אבירי הרועים נפלה מחלוקת גדולה כי היו מנצחים זא"ז בהלכה, זה מוכח את זה. וזה את הצד שכנגד, וכ"א בירו חבילי חבילות של תשובות על כמה בויגן וכו' וע"ז אמר הגאון הנ"ל בנעימות לשונו תמה אני לא אדע מה קול תרועת הרעש הזה במחנה העבדים האם בעבור מחלוקת בין גבירים אדירים תשגיא התורה וירחיבו פארותיה ביותר? ומדוע לא היה כזה כאשר קרה ענין כזה בין שני עניים הלא מקרא מלא הוא, "נקמן בגדול תשמעון" דין פרומה כדן מאה. אמנם הגה"צ הזה ז"ל לא כן עמדו כי קיים הפסיק כששמעו, "בין איש ובין אחיו ובין גרו" פירש"י אפילו בין חנוך לבירים, והשהדל בכל כחו לצמוד על בירור הדין. ולא נמנע מלהחמיץ את הדין עד כי יצא כננה צדקו. והתאמץ בכל יכלתו המיד להעמיד על הדין בלי נשיאות פנים כעני כעשיר ולהוציא בלעו ספיו, ושקל בפלס הרים ליקוב בהם הדין. ולפניו נגלו כל תעלומות ערמות ומרמות הבע"ד עד שעמד על האמת לאמיתו, ולדוגמא יורשי הגביר ר' יקותיאל האלבערשטאט מסלאנים נתאבקו בחלוקת ירושתם הגדולה וכפי תביעתם וע"ז נגע גם לשבור החומות מאי לחכירו הנוגעים בנחלה ושלחו אחרי, "איש האמת" לסטאויסק, והושיבו עמו עוד שני גאוני הדור, ויעמדו מוענים מצד א' ובירס הפלאן מהמורד (אינוינער) אשר לפי הפלאן הצדק אתם, ובהדרישה והחקירה הגדולה בהפלאן מצא נקודה אי בהמפה שמעה בזה המורד וכו' הצד שכנגדו וחבריו הבישו

עליו בעין חודרת ותמהו מאין לו זה עד שרעשה העיר סלאנים
גם בין אוה"ע כפי כל שרי סלאנים וקיימו את הפס"ד שלו, כתב
אחיו הרב מוהר"ר דוד נ"י גם קרוביו אשר כנפשו לא פעל
אהבתם בלבו להוויז מהאמת, חיי הכותב שאגיד האמת בשער
בת רבים על אבינו ז"ל, מעשה שהיה בעיר מגירי אבינו
ומולדתנו קנו שטח קרקע גדולה לביה"ק, באשר יראו לנפשם,
להמתין עד שיתמלא הביה"ק הישן ולא ישיגו אז שוב לקנות
במקח שוה כהיום, והתחילו הקברנים להניח ילדים בביה"ק החדש
ונכבדים זקנים בהישן, ונפלה מחלוקת גדולה בהעיר, ושלחו
אחרי הרב הצדיק הזה. ואחג"ט פסק, קטן וגדול שם הוא
ינתן צו לסגור הישן לצמיתות. שהיה בו עוד שטח גדול, גם
בי ידע שננע מאוד בכבוד אבינו ואמנו ז"ל שהגיעו אז לגבורות
יחכו להאסף עם אבותם הננויים בהישן, ואבינו ז"ל שהיה דין
יראש העיר קבל עליו הדין בע"כ והיה לאות שאבינו חי עוד ג'
שנים וכבר גם החדש נעשה ישן, ונפטר פ"ב לימי חייו, ואמנו
נפטר צ"ה לחיי זי"ע, ויהי לאית:

ע זה נתן הרב הצדיק עיניו שיקיים פסק דינו וכמעט מסר
נפשו על זה, פ"א בא לפניו בליעל מפורסם והבע את
שכנו שהיה אדם ישר לד"ה, ושלח הזמנה ובא, והבליעל זכה
בדין. ושכנו סירב מלקיים הפס"ד, וצוה להבליעל שיתבענו
בערכאות הגדול שבעיר המחוז לירא, ויעמיד את הרב לעד,
וזה היה כשבועיים קודם חג השבועות, ושאלו הבליעל כי זה
דרכם לברר זמן לדין ישראל בשבת ויו"ט, והשיב אסע גם על
יו"ט, וכן היה כי באו פתקי-ההזמנה, על יו"ט, ונסע לשם
בעיו"ט, והעם הרעישו הלרשע לעזור, כי היה מפורסם ברשעו
כידוע: הוא בא לקי לירא, ויחרדו לקראתו כל נכבדי וגביריה
עבור זה הבווי תבנו כבודכם והשיב כתיב לא חטה משפט
אביונך בריבו ופירש"י, אביון במצות, ומוכרח אני להציל ממוני
שלא הותר כידוע, וצדיק הוא בריבו:

ה.

המורה הרביעית הנ"ל כפי ה"ל היא "שונאי בצע" והיא החיסמת וכוללת והכרחית לכלם כי מי שלא נקה מאהבת הבצע לא יוכל להיות בן איש חיל, ולא ירא אלהים, ולא איש אמת. כי בהכרח יצטרך פעם להחניף לוולתו, ופעם התעהו. מיה דעתו לסור מן המסלה הישרה, (וגם אם לא יגיע לגבול אשר יהיה בגדר מטה דין - עכ"פ תמשכהו אחריו להטות אורחותיו וכו' ג'ו) כענין שנאמר (שמואל א' ח') ולא הלכו בניו בדרכיו (מה טעם) ויטו אחרי הבצע) וז"ל הרמב"ם ז"ל לפיהם"ש וצריך לשיפוט שלא ירבה לרדוף אחר הענוני העולם ואהבת העושר והמעלה כמיו"ש הכתוב שונאי בצע ואמר שע"ה מלך במשפט יעמיד ארץ וגו' (בתיבות ק"ה) אם דומה הדין למלך שאינו צריך לכלום יעמיד ארץ ואם דומה לכהן המחזיר על הגרנות יהרסנה עכ"ל. והתבונן פ"י בונת הגמ' לדבריו דאין לומר דהכונה שא"צ כלום מחמת עושרו. שהרי אין זה מכריח למדת שנאת הבצע (ובענין שאמרו יש לו ר' מבקש ה' טאווה) וגם אין הכונה שאין נוטל כלום לפרנסתו דא"כ למה אמרו "שאין צריך לכלום" וגם הרי נוזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, אבל בנות דברי הגמרא לדבריו הרמב"ם שיהיה הדין מחמת אטין לבו ירוחב דעתו כמלך שא"צ לכלום ויהיה שוה בעיניו ההפסד הגדול והריוח העצום. במקום שניגע להעמיד הדין על תלו, וז"ל הספרי פרשת דברים לא תגורו מפני איש. שמא תאמר מהירא אני מפני איש פלוגי שמא ידליק גדישי או שמא יקצין את נטיעותי לא תגורו וגו' (שמעתי על הנאון בעל נו"ב ז"ל כי הורה על אשה אחת שאסורה לבעלה. וגור השר אשר מי שיוציא לעז על האשה הזאת יענש בקנס מאתים שקלים, והנאון הנ"ל לא חת ולא וע. וצוה להשמש שלו להבריו שני פעמים והוא ז"ל מכר ביתו וישלם ארבע מאות שקל כסף) גם במדה הזאת הצטיין הנאון הצדיק הזה ז"ל הרבה מאד. כי היה נקי בתכלית

מאהבת הבצע. ומעולם לא דיבר עם הבע"ב אורות הכנסותיו. וכאשר שאלוהי אורות "כח"ש" השיב להם לבו אל החון. והוא יגיד לכם פשר דבר. כמיכן הדבר לא זרים האיש כל חלבו ממנו) כאשר היו מניחים הבע"ד בעד הפס"ר היו המעות נשארו מונחים על השולחן. וכמה פעמים היו מוצאים זאת כאשר כברו את הבית. מעולם לא בקש עזרה בצו לו משום אדם אפילו ברמז קל גם מקרוביו אשר גקשו לההנותו. לא רצה לקבל אם היה בזה נרנוד איסור וכל ישעו וכל חפצו היה להגדיל תורה ולהאדירה. (הוא ז"ל אמר לי כי בימים האלה ראוי כ"כ למסור נפש על החוקת התורה ולחבנם בעובי הקורה אף גם אם לתמוך בראשו אמת הבנין) להעמיד הדת על תלה. גם כאשר נתקבל לרב בעיר חדשה (כמו בסטאוויסק) היו התנאים העיקרים שלו רק בדבר השוחטים בדוצנו ובדבר החוקת הלומדים וכי"ב. ולא בענינים אחרים. הרבה קהלות גדולות וטובות כמו פינסק, סיבאלק, מיר. ועוד ועוד. בקשו פניו והוא השיב פניהם ריקם. וכאשר שלחו לו רבנות ממיר ולגו עיניו דמעות וגעה בכביה באמרו מי אנכי כי אשב על כסא הנאון הזה ז"ל.

כתב מחיו הרב"ג מ' דוד שלימ"א פ"א בבואי לפניו הפצרתו בו באמרי הלא מוקנים אהבונן. גדולי הדור שהילכים מעיר לעיר גדולה הימנה והיא הנותנת להם הגדלת התורה להאדירה. והוא בענותנותו השיב לי יש גדולים ממנו הראויים לזה. ואנכי כבר הרביתי עמל בעיר הזאת והעמדתיה על בסיס נאמן ורבתי נשמעים פה מי יודע בזה? אם אמצא מקום לה' כמות. קשה עלי פרידתם. ואת יתרת הכבוד הלא המות יפריד. וממוצא דבר נהגלה המעס בדוע היה הוא מצליח בכל דרכיו בחפצי שמים, כי אחרי שהתרוסס ממעל עניני בצע וכבוד איזה סיבה העצרהו מדרכו הטוב, ואיזה ענין יעמוד למפגע לו (המשך הענין) הביאני להעתיק מהגם יקר אשר שמעתי מפ"ק הגאון ח"ח אור ישראל

פעולת צדיק

כט

מסלאנט זללה"ה והוא כי ידוע כי הכו"ת ברא את העולם טוב ורע וההכליה הוא שיהיה הטוב מושל על הרע והרע יהיה כפוף תחתיו. והנה אנו רואים בעינינו שהרעים מרובים על הטובים, ואיך יתכן זאת בדרך הטבע אשר הטובים יתגברו על המרובים איכה ירדוף א' אלף והאחד הטוב ימשול על הרבה רעים, אבל הענין הוא כדמיון מכסיסי מלחמה כאשר ילחמו מחנה על מחנה, הנה אותם שהם מרובים בכמות או באיכות – היינו בנכורה – המה ינצחו בדרך הטבע, אך בר"א כאשר הם דומים בטבעם וענינם, לא כן אם המחנה האחת היא חפשית מכל עברים, ובני המחנה השנית אסורים בויקים מאיזה סיבה שיהיה (כי באו כמשעול צר אשר אין דרך לנמות ימין ושמאל כי מלפניהם סגר עליהם המדבר מעון חיות וצחנים, ומימנם הר גבוה ותלול ומשטאלם נחל שומף וכו"ב), הנה כאופן הזה בני המחנה אשר המה חפשים לנפשם המה עלולים לנצח אפילו אם יהיו המועטים כן הוא בענין הזה. הנה הרעים אסורים בויקי תאיתם או תאית נצחון או תאית הבצע וכבוד וכו' וכו' אשר כל אלה יתנו עול ברזל על צואריהם אשר לא יוכלו למוש אנה ואנה, ד"מ באופן זה לא יוכל להת הג פן יתהפך פלוני עליו לאויב ובאופן זה ימנע פן יבילע לו לכבודו או להכנסתו וכו"ב אשר בגלל כל אלה הוא נגדר מכל עברים, לא כן אנשים אשר שאר רוח להם המתה ממם מענינים הנקלים האלה קמה אלומתם וגם נצבה עב"ר. מה שנוגע לענינינו והוא מתאים עם דברינו הנ"ל):

נחזור לענינינו למדת שנאת הבצע ראיתי בירושלמי פרק ד' רפסחים (וכאשר לשוני איננו מורגל כ"כ אעתיקה ללה"ק להקל על הקורא) נדיב אחד היה ושמו בן מביא יין, פ"א נצרכו החכמים נדבה לדבר מצוה וישלחו אליו את ר' עקיבא ועוד חכם אחד עמו, וכאשר רצו לבוא לביתו שמעו מכחוך את קול הילד שלו שיאל לאביו, מה נקח לך היום לסעודת הצהרים והוא השיב הקחו בערי מין ירק אולם לא מטה שנלקט היום רק ממה שנלקט אתמול שהוא נכמש כבר ונמכר בזול, כשמוע החכמים

האלה חשבו למשפט צדק כי במח הוא רחוק בעת הזאת יען כי הוא מצמצם כ"כ לצורך פרנסתו. וע"כ הניחו אותו והלכו להם לאנשים אחרים לאחר שהתנדרו כל העם באי לפניו. שאל להם מדוע זה מנעתם מלבוא אלי כמנהגכם. כן באנו — השיבוהו — אכן באשר שמענו קול הילד וכו' שבנו לאהורינו. א"ל מהדברים שביני לבין הילד אהם יודעים אבל אי אהם יודעים מהדברים שביני לבין בוראי. אע"פ שאני מקמץ בהוצאות עצמי. אינני מקמץ בצדקה ואע"פ שבאתם אצלי לבסוף לכו ואמרו לאשתי והתן לכם מרה אחת מלאה דגים וכו'. עכ"ר הירושלמי. ועד"ו פירשו המפרשים מאמר ז"ל (אבות פ"א מ"ד) יהי ביתך פתוח לרוחה ויהיו עניים בני ביתך. שהכונה היא שלולתך תהיה לביתך פתוח לרוחה אבל בני ביתך לעצמם יתנהגו כעניים בקימוץ, כזאת היתה הנהגת הרב הצדיק ז"ל כי היה וותרן בממונו ליתן חומש (אילם במסין אחרים לא ויתר גם פרוטה א') ביתו היתה פתוח לרוחה לכל הבא לביתו כי הגדיל לעשות והאכילו והשכיבו במיטתו, וט"א משאלות לכו בדרך פיזור, קבל פני כל אדם בשמחה רבה במפירסם. והטיב לכאז"א כפי כחו ומי שבא בצל קורתו עצב יצא שטח וטוב לב אשר לא פלל שיהיה בכח אדם לעשות כן אף לקרובו, ומי יוכל לתאר גודל הביבתו לת"ח הבא אצ"ו, ממש כמו שהוכירו ז"ל על יהושפט מלך יהודה כיון שהיה רואה ת"ח היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וכו' ע"ש, מלמד החוק בביתו עבד בנו כאחד הגבירים, ובמלאת ימיו להפטר מאתו קיים עמו מצות הענקה כיד ד' הטובה עליו וכמו כן בכל עניני חפצי שמים לא היה לסף נחשב בעיניו כמש"ל, אמנם הנהגת ב"ב בעצמם היה בצמצום ובקימוץ, ומי יאמר הנהגתו בעצמו מעולם לא בא אל פיו זולת סעודתו ההכרחית בביתו, והיה דרכו ללמוד אחר התפלה עד אחר חצות היום, וכאשר נשאל מסיודתיו מדוע יאחר ככה לאכול ענה ואמר הנה דרך האכילה להביא לירי שינה, ובין כה לא ימלט אשר יודמן איזה מעניני העיר ותורת אימת נעשית, ע"כ ראה ראשית לו לקנות לו עת

קבוע בבוקר בלא שום מפריע, וככה התנה עם קהלתו כאשר נתקבל שמה, וכמה היה רחוק בתכלית מתענוגי העולם. מתאים עם דברי הרמב"ם ז"ל בפיהם"ש שהזכרנו. שצריך לשופט שלא ירבה לרדוף אחר תענוגי העולם ואהבת הבצע וכו' :

ו.

ער כה עזרנו ה' לתאר קצות דרכיו בקודש ע"פ סדר המקרא הנ"ל. ועתה עוד מעט קט נדבר מדרכי הטיב ופלא מעלותיו ללכת בשביל הזהב בענין שאמרו ז"ל יראה אדם עצמו כא"ו צד אחר איש וצד אחר שלג מה יעשה ילך באמצע ונזכיר איזה ביהם לרומא הרמב"ם ז"ל בצואתו לבניו כתב ההנהגות בכבודות ובכבודות (ר"ל שלא לזלזל בעצמו) ושנינו באבות (פ"ג משנה י"ב) רבי ישמעאל אומר הוי קל לראש ונוח לתשחורת והוי מקבל את כל האדם בשמחה. ופי' הרמב"ם ז"ל ונוח הוא הישוב וההנהגה. ואמר בזאת הצוואה כשתעמוד לפני אדם גדול המעלה שים עצמך לגדלו קל ושמש אותו ועמיד לפניו כאשר ירצה ואל תוקיר נפשך לו. וכשתהיה עם שחור השער. ר"ל עם צעיר הימים לא תעשה בן אבל תוקיר נפשך עמו, ואל תשחק ואל תתגעגע עמו, אחר כן אמר לא תחשוב שמה שהוהרהר מהתגעגע עם צעיר השנים יהחייב שתקבל אותו בזעם ובפנים וזעפים לא כן הכונה אבל צריך שתקבל כל אדם קטן וגדול בן חורין ועבד כל איש ממין האדם בשמחה, עכ"ד :

וכמו כן יש בכל מדה ומדה דרכים וגבולים. מתי לקרב ומתי לרחק, אך מ"ז האיש אשר ישם דלתים וברח לרגשת רוחו הסוערים כזרם מים כבירים, לאמר עד פה תבואו ולא תוסיפו. אך האיש הדגול מרבכה הזה. גם בבחי' הצמין בהצטיינות נפלאה, הוא ז"ל התנהג בדרך הנהגת ה"ח במלא מוכן המלה. לא שח בביה"מ מאומה. וולתי לשואלו בדבר הלכה או בדבר מצוה. אף גם מעולם לא ראו אותו בביהמ"ד

חוץ למקומו המיוחד לו, אכן במקום שצריך היה קל ברגליו ובאבריו (כמו לרוץ לביהכ"נ. ובאפי"ת המצה וכי"ב כמש"ל, כן היה מנהגו הטוב שלא להניח אורח הבא אצלו משחשכה ללכת בעצמו אל בית מלונו. והיה מתאמץ דוקא ללוחו עד פתח בית מלונו, וכמה פעמים הפציר האורח בו שלא לעשות כזאת, כי הלא יצטרך ללכת בחזרה יחיד, והוא עשה את שלו באמרו פן ישנה האורח בלכתו, או ינוק בהילוכו במקום שאינו רגיל, סמנו יראו וילמדו דרך הנכוחה בהבנסת אורחים, גם בעניני הדבור אשר זו היא מהעבודות הקשות שבמקדש. גם להירא את דבר ה', כי אם יסכים לבלום פיו לגמרי הוא ירא פן לא ימלא חובותיו הצריכים גם מה שצריך לרבר? או פעמים יהיה כפוגע בכבוד חברו וכי"ב, אולם הוא ו"ל היה לו בזה פלס ומאזני צדק נפלאים, כי הגם כי התנהג כמ"ש באורחות חיים להרא"ש ו"ל. וו"ל דע את א' אביך ודבוריך במאזני צדק תשקול. ויקל בעיניך הוצאת ממנוך מהוצאת דבורך. ופ"ך אל ימהר להוציא דבר עד אשר תשקלהו במאזני שכלך עכ"ו מע"לם לא היסר מלמלאות חובותיו! או במקום שגדרש לבקש מאדם להפיק רצונו או במקום שצריך לכבד לאדם ברברים כי את אשר קיצר בדבריו השלים בתנועותיו. בהסברת פניו. או בשחוק קל. ואפי' רוב הספיקות מה ששאלו לו, היו מתבררים לשיאליו אך מרמזותיו והנועותיו ונגון נעימת קולי, (ועי' באוהל יעקב ריש פרשת ויגש דברים גמרצים בזה), ס"ף דבר היה שם תמיד נגד עיניו מקרא שכי' בכל דרכיך דעהו ומקרא שכי' פלס מעגל רגליך וכל דרכיך יכונו, ה. ברחמי יוכנו ללכת בדרכי הישרים אמן;

ועתה אעתיק דברי אחיו הרה"ג מ' דוד נ"י אשר כתב בקיצור תולדות ימי חייו מיום הולדו עד פטירתו וללה"ה וו"ל. **בשנת** הקצ"ו. אחד עשר במבט. ילדה אמי הכשרה מרת חנה חנצב"ה את הצדיק הזה וללה"ה. לאבי הרב מ' יוסף וללה"ה. והוא שפט את ישראל ארבעים שנה בדיונות בעיריית

בעירנו שצוצין דלימא הוא היה איש אמת : בהרב מ' יצחק זל"ה
 [הוא היה בקי בארבעה טורים : חכם ותמים במעשיו] : זקינינו
 מוה"ר יצחק הוא אחי הרב המאוה"ג מוהר"ש אב"ד דאלהינוב
 ואיל"יא . בעהמ"ס מנחת שמואל : וס' שערי דמעה : בני המופלא
 יר"א מו"ה יהושע ועליג ש"ץ בק' שצוצין דפולין : אסנו הכשרת
 מרת חנה היא בת הרב החסיד מ' ברוך מהוראדנא המפורסם
 בשמו "ר' ברוך חסיד" תלמידו של אותו צדיק וחסיד המפורסם
 בעל יוש"ה : וממנו קבל דרכי חסיד אמתיו . זקינינו הרב החסיד
 הר"ב זל"ה הוא בנו של הרב החסיד מו"ה חנוך זונדל זל"ה ממנו
 היה בביהמ"ד ארבעים שנים רצופים . תלמידו שא"צ רח"ח
 סאטמאר . אם אסנו החסידה מרת שאשע אשת הרב"ח מ' ברוך .
 ואחותה היתה אשת הרב ר' שמואל גינצבורג הוא אבי הנביר
 ר' בצלאל גינצבורג וחתנו הוא הרב הנאון מ' אברהם יונה זל"ה
 ויש כמנו הרבה חדו"ת על הרמב"ם דפוס ווארשא הרב ר"ש
 גינצבורג היה גיסו של סרן הנאון החסיד מוהר"ח מוואלאזין
 זללה"ה : ויש קבלה בידינו על שתי האחיות הללו אא"ב ואשת
 הרב רש"ג כי המה יו"ח של שני אבות העולם המהרש"א
 ומהר"ן שפירא בעל מגלה עמוקות שהתחתנו ביניהם ומהווג
 הנחמד יצאו שתי האחיות הללו — סיפרה לנו אמנו כי בהולירה
 הצדיק המחבר זה ירעה ברור שיהיה פלא מכמה ראיות ברורות
 יכנסות אצלה . ע"כ חגרה בעוז מתניה לתת עיניה עליו בנידולו
 ילכסות ראשו . והעידה מהיותו בן שנה צעק באישון לילה לנפילת
 בסות ראשו . וכשביסותו תיכף שתק וישן — בהיותו בן שש שנים
 הראה אותותיו של יראת שמים אמיתית בבית תלמודו לא פסק
 שומיה מגירסא ומלחזור על התנ"ך . ושלא לבטל כמעט רגע ומאס
 בשחוק חבריו שבבית-הספר . וברך ישב קרוא מקרא . ובהליכתם
 להתפלל מנחה בביהמ"ד . לא זו התנ"ך מתחת זרועו . ואחר
 ההפלה כל חבריו נפנו לדרכם כדרך תינוקות בין מנחה למעריב

והוא יושב על תורתו בקרן זוית. ובעמדו לתפלה היה לפלא בעיני כל רואיו. ילד בן ששה עומר כלפני המלך בעינים סגורות. וידיו על לבו חבוקות. מאריך בהפלתו כמו זקן ויגיל. והיה מוסר לכולם, בהיותו בן שתיים עשרה יצא מבית הלמוד. וקבל לקח מפי אבינו הרב זל"ה. [אבינו היה בעל שכל ישר מאוד וחרף בלדותו. הלמידו של הגאון החרף העצום מ' מאיר זל"ה בהוראדנא הנקרא בשם ר' מאיר בעריל טיקטין הוא היה בן חורגו של הגאון הנורא מוהרא"א פאסווילער זללה"ה] — אבינו התחיל ללמוד עמוספה איער עם שו"ע או"ח. ואח"כ מס' חולין עם שו"ע יו"ד. והוא מסר לו סדרי הכמה עם פשט ישר. והסבר טוב בבחי' היפה. והרגילו לעמוד על עומק מסקנת הש"ס ושו"ע בעמק שוה לאמיתה של תורה. וכשהעמידו על דרכי העיון הישר עד שנת החמש עשרה הובילו בעצמו למתיבתא רבהא דוואלאזין. ואז היה הר"מ הגאון החריף הנעלה מוהרא"י זל"ה בעל חוט המשולש והרא"י היה יריר נפש אבינו זל"ה. וגמל חסדו לקבל בנו באהבה. ולמד לפניו שנה תמימה בחבה יתירה. ובכו"כ השתדך אבינו עבורו ויסע בעצמו לוואלאזין. וביאהו לביתו מלא וגדוש ברכת ה'. כי הפליג מאוד בלמודו וביראת שמים שורחה עליו. עד שכל בניו יראו מגשת אליו וכל זקני עירנו גם המופלגים לא הרהיבו לקראו בשמו לנוכח גם בבחורו. וגם שלא בפניו היתה תמיד ההלהו כפיהם לקראו בשם צדיק קדוש מבטן ויראו מגשת אליו בדברי בטילה. בהיותו בן י"ח שנה נסע לאיישישאק והפליג שם בהתמדתו חמש שנים, ופרישותו ויראתו גדלה להפליא על כל חבריו הרבנים הפרושים שלמדו או שם בכנופיה יוחר משבעים. והגאון העמוק מוהר"ר אברהם שמואל בעהמ"ס עמודי אש. הנאבד"ק איישישאק וראסין קרבו בימין צדקו שהיה יריך נפש של חותנו המופלא זללה"ה. וחיבה יתירה נודעת לו והקימו לו לדיין ונשא ונתן עמו הרבה מאוד הוא אמר לאבינו (ואנכי שמעתי) בהתלהבות גורא בנכם תלמידי בתורה

ואני תלמידו ביראת ה' כי היא פלא והפלא. בהיותו בן כ"ג
 נחמנה לרב בעיר קמנה ארלאווע. ואז היה הגאון הנעלה החה"כ
 מוהרא"ח מייזל שליט"א רב בק"ק דרעטשין, והראה אהבה עזה
 ונפלאה להרב האברך הזה יתר הרבה מאד על כל בני גילו
 הרבנים. שמה ישב כמו שש שנים ויתבורר בה בתורתו ועבודת
 ה' מהורה עד שיצא שמו למרחוק. משם עלה לאב"ד ק' זאלודאק
 וישב בה חמש עשרה שנה וינהל את עדתו על דרכי התורה
 והיראה עד שנעשה ממש לעיר חדש בין העיירות הסמוכים לה
 וכל יודעה מתבול שלשים. אמרו עליה כי כלילת יופי היא.
 כולם גם גבירים כפו לו ראשם וככל היוצא מפיו יעשו וייראו
 מפניו כי ראו חרדת אלהים בקרבו לעשות משפט עד שיצא שמו
 בשמן הורק גם בין שרי וגבירי אוה"ע ונתפרסם אמיתותו עד
 כשהיה להם דבר באו אליו לדון ביניהם. המה ראו כן תמהו
 מנין הוא יודע האמת וישראל הוא ידע כי יראת ה' בוער בלבו
 כלבת אש. ובאש הוא נשפט כי פיו הי' חרב חדה להסמיר את
 דבריו, משם נתקבל לרב בק' סטאוויסק ושם אחז צדיק דרכו
 יגבה לבו בדרכי ה' למעלה להפליא במצוי מדות תרומיות
 ביראת ה' מהורה. וינהו כל ישראל אחריו בעניני דת ודין ששלחו
 אחריו למקומותם והעמידם על הדין האמת והשלום. והרבה
 הקנות טובות ומנהגים ישריפהיקן בעירו. וכמה יגיעות יגעו ועמל
 על הישיבה הק' והמפוארה סלאמזא אשר נתיסדה ע"י הרה"ג
 הצ' מוהר"א שוליאווין נ"י. ושניהם ירו אבן פנתה. והיתה כל
 ימים משוש חייו. כידוע. וישרת בקודש בק' סטאוויסק קרוב
 לתשע עשרה שנה. ושם נגנו ארין הקודש וגברו אראלים את
 המצוקים ביום מר כ"ח סיון התרנ"ח. תהי נפשו צרורה בצרור
 החיים וי"ע ועכ"י. — עוד לא הגעתי אף לחצי שבחו של אוהו
 צדיק בהני תלת מילי דחסידא. מילי דנויקין. מילי דאבות. מילי
 דברכות. שהם כנגד הקנאה. התאוה. והכבוד. מילי דנויקין

(נחבאר ברברינו לעיל ע"ש). ובמילי ראבות. נמועים היו בו מילדוהו כל המדות שטנו חכמים. דברי במי' ה לא עבר מעולם על פיו. והפליג באהבת התורה כל ימי חייו לרבות*) הלילות יכל שעשועיו בה. ולא זו ממנה כרגע ממש. וכמה היה רחוק מדברים אסורים כמן לה"ר ליצנות וכיו"ב. וכעולם לא שח שיחת חולין בשבתות ויו"ט, וכמעט שלא נשא עיניו חוץ לד' אמוהיו, ומי יאמר הסמכלות בנשים, כי לא נזקק לדבר, גם עם הקרובות. אנכי הכוהב נתאחתי כמה פעמים בבירז עם זוגתי, ולא היה שואל בשלומה כ"א על ידי, וברוב אהבתו אלי, אחר לי פ"א בשהתארחנו אצלו, ישאני כבוד אחי בודותי לגיכתי. אם כי גדלה כבודה עלי, אשת חבר, גיכתי. בכ"ז לא אוכל לזכרה בעצמי כי לא הסכנתי, המצוה הזאת מוכרחני לקיים ע"י שליחי, אנכי הכותב באמצע שנותי עסקתי במסחר כשבע עשרה שנה. ובבואי לפניו לפרקים היה שואל רק בכלל מה שלום מסחרך ואנכי ברצותי כמה פעמים שיורע פרמי מסחרי סבוהי לבאר לפניו, וגם הוא הכם, כהרגיש זאת חוס"י התחיל למשכני לאהבת התורה והציע לפני איזה חירוש, וביראת ה'. ובוה נפרדנו, ובאשר נהפך עלי הגלגל, ויצאתי נקי מנכסי פתאום, העריך אלי מכתב ארוך לאמר, זה היום שקויתי מצאתי, עד היום היית עני, ומהיום תהיה עשיר באמת וכל חפצך הקודמים לא ישוו בה, כמה היה מוזר לו התאוה, כמעט שלא טעם מעולם שום משקה ופשיטא יי"ש, פ"א שלחתי אחריו מרכבה שיביא לחצרי בימי קציר חטים, לעשות שמורה למש"מ, עבור שנינו, כמה היה גדלה שמחתו, ועמל בהפוכי כיפי, בזיע סני, ובקשתיו להנפש טעם בצהרים והעסדתי שומר על העמרים, והכנסתיו בפרדסי, לשאוף אויר צח, וקטפתי פרי חדשה נחמדה למראה, וחושמתי לו, וברך עליה שהחינו, והחזירה לידי, והפצרתיו בו למה לא תאכל, הלא הפרי יפה ללב, והשיב בצחות, אם באמת יפה היא למה אשחיתה. ולא באה לפיו, כש"ר נקי היה וטהור

בכל

אבריו. ופיו ולבו שוים בקדושה. מהור עינים. ויחד על אונים,
 כי גם לא שמע שיחה אשר לא כדת, פ"א מדי דברי עמו. לפי
 הטי יצאה מפי ה' כי לא אשר לא מהורה כ"כ, ואם כי לא
 העין לביישני. אבל נאנח איזה רגעים. ואמר לי צר לי אחי למה
 הרגותני. ובמילי דברכות אם אכרתי אספרה כמו. אין די באר
 על כמה גליונית. ואשר חקרתי ואדע להגיד קבל עם, הוא הרבר
 דאיתא במסכת ברכות (דף כ' ע"א), מ"ש ראשונים, דאתרחיש
 להו ניסא, ומ"ש אנן וכו'. ומסיק הגמ' ראשונים הוי מסרי נפשיהו
 אקדושת השם ית', וחיי הכותב כי יותר ממה שכתבתי דרכיו
 שזכו לו מן השטיב, ע"פ מדרשו, שהשליך על כולם נפשו מנגד
 לקיים כל מה דאכזר רבנן, כמו שמצינו על רבינא, ב"מ דף
 ע"ה ע"כ, והרגיל נפשו מילדותו לקיים כל מה שלמד והחטיר
 על עצמו בכל דיני השו"ע למעשה שלא יעבור אפי' קש"י, על
 כל דקדוקי דבריהם. ושירי מצוה כחסידים הראשונים, וכל מצוי
 ובירורי המדות שיטנו חכמים האחרונים ו"ל, נוסף על הכל סדר
 עבודתו לאלהיו קבל עליו באהבה משה לעיפה, והרבה מאוד
 מכחו, העמים על גופי המהור מילדותו, וגדל בזאת העבודה
 מיום ליום, עד שזכה מה שזכה והדברים עתיקים. כפי שידעתי
 מעט, והוגד לי מפי יודעי דעת קדושים. אחת היא ששמעה אזני
 מפיו, זנוכחתי לדעת מה שראו עיני, וגדולה היא אלי, בהיותו
 בקי ואלודאק היתה עליו יד ה' לנסותו, ובצרתו בביתו לו צר
 מאוד, ויש שכמו החלוש, לסבול קרוב לשלש שנים עד שהגיעה
 לשאול נפשו, ואנכי הכותב אם כי הייתי עמוס במסחרי לקחתי

לי כועד, לבקר שלומי כמעט בכל שבוע ונוכחתי לדעה כי גדול
הכאב מאד, והוא מקבל הכל בשמחה, והמיד ראיתי מצאתי
בזהלת פניו ומתחזק בבטחונו לאלהיו, אולם שיערתי וראיתי כי
רב מכהו והמות מרהפת, בסוף שנה השלישית לקחתי לי קרניים
לנגח ע"י אבינו ז"ל במלחמת מצוה, ובקשתיו ליסע עמי ולהציל
נפשו מני שחת ע"י שידחקו בגזירת כבודו לצאת מן הארץ,
לארץ הקדושה, ושם יפטר מצרתו ואקח את אבינו במרכבת
ובאנו לביתי ובסיבוב דברינו התחלתי להממיר ויקי אש ואבינו
שיתק (בהחילת רבנותו) בקש מאבינו שישתוק להנהגתו ונענע לו)
ואנכי הרבתי דברים, עד כי חדלתי כי אין ענה, ויקצוף אבינו,
הלא צדק, ולמה לא הענה, והשיב גי' תיבות, "לא בא מועד"
ואבינו זכר בריתו הנ"ל, ונתאנח, ושכנו לביתנו, ואני אחזתי
דרכי לבקרו כמקדם, ויהי כמשלש חדשים כשבאתי לביתו
ושאלתי השלום? השיב לי ב"ה בא המועד, די לצרותי ונפשי
יצאה בדברו אלה הדברים שאלתי וחקרתי מהנצבים עליו מה
נתחדש בזה השבוע ולא נודע דבר, וחיי הכותב כי לא הרהבתי
לשאלו מה ראית כי מעודי הייתי ירא מפניו כמפני מלאך
אלהים, ושמרתי הדבר בלבי מה זאת לא אבין, וכן נתקיים כי
באיוה שבועות אחרי כן יצא מצדה לרוחה בדרך ניסיון שאין
להעלות עה"כ, והדברים היו עצורים בלבי בוערים כאש ביקוד
אהבה ורוממות קדושתו מה שראו עיני ולא זר, מההחלה עד
הגמר, ולא הבנתי דבר עד שבערך עשר שנים אח"כ נתארחתי
אצלו בסטאוויסק, ובחבה, תירה שנודעת לי ממנו שאלתי לפרש

הדבר „כבר בא פועד“ מה היה, וגילה לי בתפלת חננון ראיתי
 אור והבנתי הוא קיים מאמרס ו"ל (ברכות מ"ז"ב) ע"ז ברוך ה' יום
 יום בכל יום ויום חן לו מעין ברכותיו, בשני ובחמשי כבר נראתה בו
 בתפלת והוא רחום שאחר תפלת ו"ח, השתפכות נפשו, לפני ה'
 בחרדת קודש, ובשבתות ק' היו תפלותיו מחרידים הלב יותר
 מאד, ועד מיעל שמשא בקדושה ובטהרה, ובר"ח בקריאת הלל,
 היה נרתע כולא גופא. בהתלהבות גורא, ובתפלת מוסף האריך
 מאוד, ומה גורא היה הנהגתו בר"ה ויוה"כ כי ממש היה שובר
 גופו המהור לרסיסים, בתפלת מעריב של ר"ה היה מאריך כ"כ
 עד שהרכה כלו סעודתם לאכיל. ואחרי אכלם הלכו לביהכ"נ,
 ונחרדו מפחד ה' והדר גאונו הסיבבת את הצדיק הזה, והוא
 מפליא לעשות באיבריו, כמקריב כל גופו לה' נהנים נהנים.
 ולב נבון ילכב, להעריך התפילת מוסף שלו כי לא ניתן לכתוב,
 פ"א נתארחתי בזאלודאק ר"ה ויוה"כ"פ ובידע הנהגתו הנוראה,
 וכי גבהה לבו למעלה בי"ג, לא רציתי לסעוד אצלו, ובחרתי
 באכסניא, וביום ר"ה אחר מנחה בקרתי אותו בביתו, וראיתי
 שני כתנות אור, נוספות מור, כמשתים מן המים, שהחליף
 פעמים, וביהכ"פ אחר אמרנו כל נדרי בבה"מ, הלכו כל העם
 לביהכ"נ הגדולה לשמוע מוסרו הטוב ואנכי נשארתי לבדי כי
 יראתי לגפשי ואחר שמעי קיל רעש גדול, לא יכולתי להתאפק
 ויצאתי לעמוד על מפתן הביהכ"נ, והנה כולם געו בבכי והוא
 עומד לפני אה"ק ופניו בוערות ומרעיף זיקי אש עד מיצוי נש
 ממש, ונפשי גבהלה מאוד, וכמעט רגע יצאתי כי לא יכולתי

למבול צרת נפשו המהורה, בתפלת יו"ט היה מאריך מאוד, ברביקות
 יבשמהת הנפש, וביום שט"ע היה מאריך הרבה יותר, ודבק
 נפשו לאלהיו, עד סמוך לערב באהבה עזה, ככורת ברית חדשה
 עכה"ש, מה אומר ואדבר משארי מצות ה' שנתן נפשו לקיימם
 כסועדם ברקדוקיהם ותנאיהם ובהרור מצוה, מי שלא ראה את
 הצדיק הזה, היאך מסתחר בהפיליו, בציציותיו בספריו הרבים,
 שנתן נפשו עליהם להפריז יתר מהנו ואונו לא ראה סוחר נאה מימיו
 כמה סחר באחרונו ולולבו, כמה היה שמח בסוכתו שלא זו
 ממנה רגע כמיסרי, סיפר לי איש אמונים, שנחארח אצלו פ"א
 נחיהם"ם, ואחרי אכלם לן בסיבתו ועשה עצמו בישן. והיא קם
 ממכתו כמה פעמים וינשק דפנותיו בחשק נפלא, מעולם לא
 זרק ברכה מפיו *) ובשבא לאיזה ברכת המצות והנהנין, היה
 שוהה כמו רבע מינוט ואח"כ בירך כמנהג מעות כש"ר עבד
 ביראו יתג' שמו מנעוריו ויגבה לבו בדרכי ה' וראו כל ע"ה כי
 שם ה' נקרא עליו, ונהנו ממנו עצה ותושיה והטיב באמת לכל
 דוֹשֵׁי טובתו וכל גאוני גדולי הדור נתנו כבוד לשמו ולזכרו,
 כי הוא היה הת"ח הירא ה' האמיתי, שהרבה שלום בעולם,
 בין דין לדין, בין קהל ישראל לקהל ששחרו פניו הרבה השלום
 ביניהם, ואפי' לנכרי בשוק כמו שהעידו רז"ל על רבי יוחנן ב"ז,
 ונהפרסם גם בין גוים ואדונים גדולים אמיתת ונפלאות הצדיק
 הזה. ורבים וכן שלמים הלכו לאורו, והעמיד תלמידים הרבה
 ביראת ה' כל היום וי"ע אמן:

זחנה מקום אתי לערוך בזה מכתב אשר כתבתי לאחד
 לבידעני וז"ל. שאלתני ידידי להודיע לך אם אמת הדבר אשר
 לקחה אונך כי הגח"צ מפטאוויסק זצ"ל הי' מן הקנאים, גם
 חפצת להודיע אם יש לי ידיעה מדרכי הוראותיו באו"ה כי
 שמעת אומרים כי הי' מן המסילים, גם אם יש אתי עוד
 מה מהנהגותיו ודבריו כי מלתא ארבישייהו יקרא.

ואשיבך על ראשון ראשון. תחלה אומר כי ענין הקנאות
 הוא מהנהגו מילי ראשונות שמייהו. גם מיום שרבו הבלשנים
 האומרים להפיח רוח חיים בשפת קדשנו נתפלגו המושגים

ראיתי להעתיק פה מ"ש הרב המגיה ב"ס פני הארץ החי"כ דרוש
 גי' ז"ל מעשה נאה שמעתי מאנשי אמונים על האב"ד דפה ווארשא
 הרב הגאון מרן בערוש מייזל זללה"ה שפ"א לעת ערב בטיילו ברחוב שמע
 קול גביר אחד מאחד התרביצים (באלקאן) אשר לפני הבתים. בקצפו על
 מלמד אחד אשר מבלי משים דרך על סרח הכנף של לבושו של הגביר אשר
 נפל על הרצפה כיסבו, ויתן עליו בקולו "מלמד". כנהוג. ולמחר בבקר
 השכם שלח לקרוא להגביר ההוא לביתו וישאלהו "ספר נא יקירי לי מה זה
 מלמד". ויתמה האיש על שאלת הרב ויאמר "הלא מלמד אנו קוראים להאיש
 אשר ילמד את בנינו" ויען הרב "אשר ילמד, ומה ילמד"? ויאמר "חמשה
 חומשי תורה נביאים וכתובים ככל אשר ילמדו" ויאמר הרב "ומה זה "חומשי
 התורה" כמדומה שזה הוא תורת ה' אשר נתן לנו ע"י נביאו מרע"ה",
 ויוסף הגביר לתמוה על דבריו ויאמר בודאי כן הוא, ויען הרב ויאמר וא"כ
 הוא כי מלאכת המלמד כה נכבדה אשר ישגן תורת ה' חלקינו כפי נערינו
 נערי בני ע"ה וחלקו "ואיך נועזת עז המלח כי נתכונת לבנות את
 מלמד פלוני בהשם הזה, זכור נא דבריך באותו מקום ובאותו רגע" ויתחלחל
 הגביר וילפת בפחד ובחרדה לקול דברי הרב ועזו פניו נשתנה, והרב נדהו
 תיכף עד כי הוכרח הגביר לילך ולהתרפס לפני המלמד ולבקש ממנו מעט
 שילך הוא לבקש את הרב עליו שיתיר לו נדויו, ואך כאשר הפצירו הגביר
 והמלמד, אך אז התיר לו הרב נדויו.

בכל מלה עד כי לא ישמע איש שפת רעהו, ואבאר דברי
הנה מלת קנאי בתורתנו הק' היא ראש פסגת השבח כאמרם
בקשו מה"ש לפגוע בפנחם א"ל הניחו לו קנאי בן קנאי הוא
ועד היום אנו מזכירים בתפלותינו רחמנא אדכר לן קנאותי
דפנחם קנאה, איש קרא קנא קנאתי וגו' אכן בדורותנו
החלו להשתמש במלה זו כגנאי [ואם אמנם יש ממושג המלה
חזאת גם לגנאי כמו שיבוא] אך העיקר נשתרבה הקריאה
לגנאי מהאנשים ההולכים בשרירות לבם ולשיכים ולצנינים
בעיניהם כל דברי התורה ונוצרי עדותיה, ומדאגה ברבר
פן יפריעום ממעשיהם או יפחיתו כבודם ע"כ יטפלו דברי
בוז וקיקלון (לפי דעתם) על גמורי קרתא האמיתיים ויקראו
להם קנאים מורדי אור פנאטיקער מחפשי חטאים וככה
חשדו בלב המון העם כי כל אלה הם שמות גרדפים, לכל
פוזוקלון, אך עכ"פ אלה האומרים בפיהם שהם נאמנים לדתם
יטימרו בכבודם של חכמי ישראל האמיתיים כמו הרמב"ם
חמאור הגדול לכל חכמה ותבונה, הביטו וראו איך הי' גם
דרך קנאות לשמור את כרם ה' צבאות בחרב שלופה
נגד פורעי פרעות, כי קנאה זו לעם ד' למושעות.

לך נא וראה מ"ש בתשובותיו וחובא בב"י אהע"ז סי'
ו' על כהן שנשא גרושה והחרים שניהם במצרים ואלקהרא
ושלח הפתיחה למקום שעשה המעשה הרע ושיחרמו אותם
בשם והחרים כל בר ישראל ובת ישראל שישא ויתן עמהם
ויאכל וישתה וישב עמהם תוך ד' אמות ומי שיכנס עמהם
לשמה ולאבילות שיחי' כהם ומי שישתתף עמהם בחייהם
ובמותם וחייב לסקול ארוגם כשימותו וקבורתם יהי' בלא
צ"ה ולהראות שמחה וששון באבדם (שימן זאת על לבבכם.
העורכים הספדים על אנשים גרועים מאלה . . .) לצוה לנשים
בתכלית האזהרה מלהכנס עם הזונה בשום מקום ואפי' לבית
הפרחץ וכזה ראוי לנו השומעים בקול הרב שנפריש ונבדיל

כל הקמים עליו ועוברים על מצוה ממצותיו ולא נניה בינינו
ובניהם שתוף ולא שייכות בשום עניין ולא בשום פנים עד
שישובו לשי"ת וכשישובו יגרשנה ויבאו שניהם לב"ד וילקה
כ"א מהם מכת מרדות וישבע כ"א מהם בס"ת המקודש שלא
ישבו לעשות כמעשה הזה לעולם כו' ויתודו את עונם
ברבים כמו שמרו ברבים אז נתיר להם החרם ואם יתמידו
במרים תודיענו כדי שיצאו הפתיחין לעירות הקרובות
והרחוקות ותחדשו עוד עליהם החרם ברבים אם לא ישובו.
כי לא יתכן להתרשל בכמו המעשה הרע הזה הגדול, להרים
יד במרי' ולכפור במשה ובתורתו הק' בפרהסיא ונתעלם
מזה. וחלילה לשי"ת שנסביר פנים בזה או שנפחד משום
אדם או נעשה לכבודו ובעל הרחמים ארך אפים יחזירם
למוטב עכ"ל מלה במלה.

ואם עתה א"א להנהיג הנהגה כזאת על זאת יתאוננו
במר נפשם הנאמנים לה' ותורתו, ראה מ"ש מרן זצ"ל בס'
פני הארז' החי דרוש גומי שמחמת רוב ההרגל אין לו עוד
הרגש מזה ידאג לנפשו כי הוא ח"ו כבשר המת שאינו
מרגיש באיזמל, ואנשים כאלה עם תסימותם נתרחקו ממקור
החיים ולא ידעו כי בגפשם הוא, ועם זה יש להם קצת
התנצלות כי אם יעמידו הדברים על קו המדה. יתמלאו כל
הבגדים קרעים, ועם זה כאשר ימצאו להועיל לזולתם לא
ימנעו ככל אשר תמצא ידם, ומה גם כאשר יראו כי התעוררו
אנשי חיל לגדור גדר ולעמוד בפרץ. ועשו והצליחו, יתנו
שמחה בלבם.

לא כן הכת הרעה הנקראים כפי הר"י בש"ת בשם
אויבי השם והם אשר נפשם רעה ובקרב לבם יקשה להם
כאשר חבריהם עוסקים בתורה וירע בעיניהם כאשר בני אדם
עובדים את ה' ויראים מלפניו כ"ש אם הוציאו מחשבתם
אל הפועל שהם מניאים לב' ב"א משמירת התורה ולא רב

להם אשר לא לבשו חרדות כי יראו כי חלפו חק ועדות אף גם יתלוצצו על אלה השרידים המשימים נפשם בכפם להציל מן הגיים ומן הלסטים. והאנשים הנ"ל יבקשו כבודם לכלימה ויקראו להם קנאים למען השפילם בעיני המון העם, ועוד יעזו בפיהם לאמר כי הם יהודים נאמנים לדתם.

ומי שאוהב את ה' ותורתו בכל לבבו, איכה יוכל לראות כבלע את הקדש ברוח שוקמת, איכה יוכל להקשיב דברי סרה דברי נאצה למרות רצין ה' ולבו לא יקרע בגזרים ואף כי איכה יטה לבו לדברים ההם ויתענג בם אין זאת כי אם אין אלקים בקרב לבו ועל כיו"ב נאמר ואויבי ה' וגו' ועל המעידים בעם להשמר מהם נאמר ומצדיקי הרבים ככוכבים וגו'.

כן ענין הפוש הטאים לא נתחדש בדורותינו אך הוא מעקרין דת ישראל ובימי דוד מלך ישראל ע"ה בהעצר השמים ולא הי' מטר אמר דוד שמא עוברי עבירה יש בכם בדקו כו' שמא פוסקי צדקה ברבים ואין נותנים כו' בדקו ולא מצאו וכו' הרמב"ם בה' תענית וכן בש"ע ס"ס תקע"ו בכל תענית שגזרים על הצבור ב"ד וחוקנים יושבים בביהכ"נ ובודקים על מעשה אנשי העיר ומסירין המכשולות ומזהירין ודורשים וחוקרים כו' (והוא מהגמ' תענית י"ב) ובפס"ז מהל' יו"ט ב' הרמב"ם (והובא בטוש"ע סי' תקכ"ט) חייבים ב"ד להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו משוטטים ומחפשים בגנות ובפרדסים ועל הנחרות שלא יתקבצו שם לאכול ולשתות אנשים ונשים וכו' וכן יזהירו בדבר זה לכל העם שלא יתערבו אנשים ונשים בבניהם בשמחה עב"ל. הנך רואה כי כן ה' כנהג בני ישראל מאז היתה לנוי. ורק בדורותינו אשר בעו"ה אין לנו קצין שומר ומושל קשה להעמיד משפטי הדת על תלם אכן אם ימצא א' מאלפי רבבה אשר ישליך נפשו מנגד להעמיד קיום הדת הנהו כדאי

להגין על הדור (עי' מדרש איכה קפצה מדה"ד מי הוא שנפצע מוחו על קדושת שמך) ומה גם אם יהיו במדה משוערת עד שי' דבריו נשמעים.

אמנם כן יש קנאה ויש קנאה יש קנאה דבתיב בה הנני נותן לו את בריתי שלו תחת אשר קנא וגו' ויש קנאה שענינה לזרוע ריב ומשטמה ופרוד לבבות והיא כאשר יראו בזולתם איזה חסרון לפי דעתם גם אם יהי' בחוט השערה ידמה בעיניהם כתר הגדול ועי' ישפטו אותו לכף חוב בכל דרכיו ומה נצטח כל עניני שנאת חנם שהחריבה את בתינו ועדיין מרקד בינינו ה"י אמנם מרן הצדיק ז"ל הי' לו גם בכיו"ב פלס ומאזני צדק עי' בס' זה אות ג' איך עזר לרשע מפורסם לחוציא את שלו בדיניהם כי הי' זכאי בדין ההוא.

ואבוא לענין שאלתך הנה גודע ונתפרסם כי הוא זצ"ל הי' מקפיד מאד על שינוי המלבושים ועל כל דבר שיש בו שמץ פריצות והי' מצוה להרחיק מן הדומה ומן הדומה לדומה (פ"א באתי אליו לטבם עצה להטיב מצב איזה ישיבה ותחלת דבריו היו כי בעיניו מצאה ישיבת לאמזא חן יותר מישיבה אחרת יען מה כי חולכים במלבושי פולין ארוכים, אך אחר רבוי דברים בהתחקות על פרטי הנהגת הישיבה שם הדברים בלבו אם יוכל לעזור באיזה ענין) ועם זה הי' הדור בלבושו בתכלית הנקיות והי' סודרי' דמר מלבוש ת"ח במלא מובן הטלה והי' משוש כל רואיו והכל מתאווים לקרבתו עד כי בצדק יאמר עליו "ישראל" אשר בך "אתפאר" היום נודמן שראיתי איש א' נאמן רוח ממדינת רוס' ואמר כי שמע כי הגבירים מעירו (אשר לא הי' להם שום עסק פרטי עמו) התאמצו בתחבולות למצא הן בעיניו כי הי' בעיניהם כמלאך ה', הוא ז"ל הי' מצטער על האברכים המתחנכים לרבנות ומתלמדים להשיג עקזאמען (ראה ס' דבר תורה להרח"צ אליקים געציל ס"מ דבריסק

מ"ש בזה) והוא בעצמו הגם כי מצד פרסומו הגדול, ורוב החן שנשא לפני גדולי העמים היו מסתפקים במעט ידיעתו בשפ"ר לתת לו עקזאמען. עכ"ז לא רצה בזה כלל שלא יאמרו הסכימו פרושים על הדבר, ובכ"ז הי' בשלוי' ובמישור עם כל אדם ורבים השיב מעון רק במתק שפתיו. פ"א בא לעירו מו"ס אחד והפציר בו שלא להחזיק אצלו ספרי ליצנות וד' חשק וכיוצא בהם (עי' ש"ע א"ה סי' שז סט"ז מליצות ומשלים של שיחת חולין כו') והעני הזה צעק אבל במה אחיה את נפשי ונפש ב"ב כי לחמו הוא. ענה ואמר לו אני אציע לפניך עסק טוב מזה — ומהו — למשוך בפעמונים בבתי תפלתם... האיש השתאה לשמוע כדברים האלה ויאמר לו: האם כצחוק אני בעיני אדוני. — חליה לי ענתו הרב, עלי ועל צוארי ואוכל להביא לך כתוב וחתום מגדולי הדור כי כנים דברי סוף דבר לא זזו משם עד ששלמו לו בעד הס' שהי' לו מזה המין והאיש קיים וקבל עליו בת"כ שלא יחזיק ס' כאלה כל ימי חייו.

אז כאשר נתפשט ס' לב העברי זה כארבעים שנה הפליג בשבח ס' הזה ואמר כי אפריון נמטייה להמחבר הזה. פ"א שאלתיו ע"ד למוד הבנים אשר בס' תולדות אדם פ"ג מען על מה שאין מלמדים אותם שי' תחלה בקיאים במקרא ומשנה שעי"ז יקל להם למודם, והשיב לי כי בזמן הזה שהרוחות סוערות מכל צד נחוץ מאד להקדים מה יאפשר להשרישו בלמוד התלמוד עד כי תבוא פשמן בעצמותיו וירגיש מעם כעיקר בנעם דרכיה, אך און אולי יש תקוה אשר הרוחות שבעולם לא יזוהו ממקומם ושאמרת ששמעת שהי' מן המקילים בתורה, גם אני שמעתי מן בילדותי אך הוא ללא אמת כי לא הי' מן המקילים ולא מן המהמירים, רק הי' מתון בכל דין להעמידו על בוריו ופס"ש אם ברור לך הדבר בבקר אמרתו

ואם לאו אל תאמרהו. שאלתיהו ע"ד מיעוץ הסרכות הנהוג
 עתה שאין זכר לזה בראשונים וגם האחרונים צוחו
 בכרוכיא (וכפי מה שידעתי דרכו חשבתי כי ודאי הוא
 מהמיר בזה) והראה לי בס' תפארת צבי להקל. כי עכ"פ
 כלל גדול בידינו רוב בהמות כשרות: עוד שאלתיו ע"ד
 עורות התפורים בפשתן לתופרם בבגד צמר והשיב להחמיר
 כמ"ש במשכנות יעקב שכן דעת רוב ראשונים: פ"א הראה
 לי אחת מבדיקות הנשים ויאמר לי מה אתה רואה, אמרתי,
 קו פתוך אדמדם והראה לי ע"י זכוכית מגדלת כי הי'
 רק נימא דקה של צמר אדום ובקל הוסר משם ונראה
 לעין כי כן הוא אך מהמת חולשת הראות נראה מתחלה
 כקו אדמדם, כן הי' דרכו בכל דבר להתחקות עד מקום
 שידו מגעת:

ואזכיר עוד מעט מתרומיות מדותיו כבר כתבתי למעלה
 איך הי' נוח לבריות רך משמן ומתוק מדבש, אך
 כבר יקרה זה לאנשים אשר עניניהם בשלום ובשלוה בהשקט
 ומנוחה ואין דבר אשר ירגיז רוחם, אך כאשר יזדמן להם
 דברים הממררים רוחם קצר כח סבלנותם ודעתם מיטרפת
 וגיטלת מהם חכמה עצה וגבורה להיות מושלים ברוחם,
 ומה גם אם יזדמן להם להיות בקביעות עם האנשים
 המפריעים מנוחתם. אמנם מאות"ג הגה"ח מוהר"י מסלאנט
 וצוק"ל הי' אומר כי השי"ת נתן באדם כוחות אשר יוכל
 להתרועע בשלום גם עם השדים ואם אינו כן יתלה החסרון
 מצדו. כדבר הזה ראו אצל הצדיק הזה ו"ל כשהי' עם אשתו
 הראשונה שנתגרשה מאתו. כשהי' רוצה להתערב בעניניו
 הי' אומר אלי' בנחת ובמתק שפתים. להכין מטעמים
 לזה תשיתי דעתך, ומה לך להתערב בענינים כאלה ובוזה
 השקיט רוחה, אך עיקר הפלא אח"כ בהתגלע הפירוד
 ביניהם והוחלט לגרשה ע"פ רבנים או הרבחה להכעיסו

ומדרה את רוחו בענוים גדולים והי' זה כג' שנים והוא ה' כרחל לפני גזויה נאלמה וכאלם לא יפתח פיו, וסבל בדומי ועל זה רמז אחיו הרה"ג מו' דוד הי"ו שבי' למעלה כי אחרי שהעתיר עליו דברים על ענין זה לא השיב רק ג' תיבות, לא בא מועד" ע"ש היטב וצרפחו לכאן ותראה פלאים :
ואחתום דברי בדברי הרב המ"מ מוהרי"פ בס' תולדות אדם הגר"ז מוואלאזין וז"ל במסכות העתים נהיה שבא הצדיק אל בית מלוני בתהלת הלילה, אני שכבתי ואישנה והצדיק למד כל הלילה כו' והלמוד הי' בחשק גדול ובאהבה עזה נפלאה אשר אין מלה בלשוני לספר אותה ובקול צלול ונעים וערב מאד עד שקירות לבי המו לי ועיני החלו יורדות מים :

אמרתי אני עם לבי אין אני בוכה הלילה בגלל שנפש הצדיק הזה נאצלה מן הבוי"ת בכחות גדולות ונפלאות ונפשי בכחות הלגשות ודלות כי החקירה הזאת היא חוץ לגבול בינת אדם כו' ולא ע"ז תלונתי הלילה אכן אני בוכה על ראותי הצדיק הזה רץ כאחד הצבאים אל מערכת השלמות ובכל עת ובכל רגע הוא מרחיב כחות ותכונת נפשו עד הקצה ואני שוכב נרדם בתרדמת העצלות עד אשר קוממו כל השגותי בסתר נפשי ונצוץ אש אלקית אשר הפיח ה' בלבי תשקע במקומה על זה דוח לבי ואין מנחם עכ"ל, ועל כזה אז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי שאין הכונה להגיע למעלת חכמתם שזה א"א. אך בשקידת התורה בשמירת פיו. במענה רך, בסבלנות במנוחת הנפש, בתיקון המדות בשימת עין על דרכיו, בחריצות לעיין בכל דין המזדמן עד מקום שידו מגעת ולהיות מתון בהוראה וכיו"ב, כב"ז יוכל כל איש להגיע למדרגה היותר גבוהה, ואחר כ"ז ועוד. יגיע למעלת הקדושה שחיא מתנה מן השמים, הרהמן הוא ישלח לנו משיחו חולך תמים ויורגו מדרכיו ונלך בארחותיו אמן: